

Innholdsfortegnelse

1. Bakgrunn for undersøkelsen	s. 1
Startet i 1983	
Utnevnt som kompetansesenter i 1994	
Barne og ungdomsprostitusjon	
Media skaper nyheter	
Bidro våre problemstillinger til mediaforvirringen?	
Hva gjør vi med kunnskap som ingen vil ha?	
Målsetting med undersøkelsen	
Avgrensning av arbeidet	
2. Teoretisk Utgangspunkt	s. 7
Forståelse av prostitusjon	
Definisjon av prostitusjon	
Barneprostitusjon og/eller overgrep mot barn?	
Hvem er barn?	
Seksuell lavalder	
Definisjoner på barne og ungdomsprostitusjon	
Hva foreligger av litteratur om tidlig prostitusjonsdebut?	
3. Metode	s. 15
Hvorfor kvalitativ metode?	
Hvilke strategier har jeg brukt?	
• Feltarbeid	
• Respondentintervju	
• Informantsamtaler	
Utvalg og utvalgsmetoder	
• Utvalg	
• Noe representativitet	
• Pålitelighet	
• Min nærhet til respondentene	
• Antall og alder	
Analysen tar til...	
Strukturen skjematisk oppsatt	
4. Beskrivelse av gjennomføring av intervjuene	s. 22
Hvordan foregikk intervjuene?	
5. Presentasjon av kvinnene	s. 26
Hvordan ser jeg henne?	
6. Noe kvantitet	s. 36
7. Prostitusjonsdebut	s. 39
Når debuterte de?	
• Seksuell lavalder og debut	
Hvor og hvordan startet de?	
• Kjente prostitusjonsarenaer	
• Ingen ny Stenersgate	

- Tilfeldig eller planlagt?
- Hvorfor starta de?
- Prostitusjon som løsningsstrategi
 - ”For å overleve”
 - ”Jeg vil bort herfra”
 - ”Jeg er noen”
 - Opprør og autonomi
 - Spenning
 - Den vanskelige seksualiteten
 - Seksuelle overgrep
 - Utprøving av seksualitet
 - Hekta på komplimenter
 - Penger, penger og atter penger
 - Penger til rus
 - Penger til klær og fest
 - Penger i banken

Deres tanker omkring prostitusjon i dag
Er alt foreldrenes skyld?

8. Erfaringer med skole og hjelpeapparat **s. 60**

Kontakt med barnevern
Skoleproblemer
Hvordan oppfatter de hjelpen de fikk?
Møte med Landsforeningen for barnevernbarn
Møte med barnevernet

9. Fokus på kunden **s. 68**

Visste han?
Ulike definisjoner og forvirrende aldersgrenser
Norsk kundeforskning
Hvem kjøper de unge?
Mannlig kommunikasjon
Ungdom som sexsymbol
Kun situasjonsbestemte kjøp?

10. Sammendrag og tiltak **s. 76**

1. Bakgrunn for undersøkelsen

Startet i 1983

Pro Sentret startet sitt arbeide høsten 1983. Målgruppa var kvinner over 18 år som prostituerte seg. Vi skulle, foruten å gi tilbud om rehabilitering, også utvikle adekvate metoder i arbeidet og få hjelpeapparatet til å ta imot kvinnene på en god måte. Vi har gått en lang vei siden den gang. Det

har vært en rivende utvikling. Ikke bare fordi vi skulle rydde nytt land, siden ingen tidligere hadde etablert et lignende tiltak, men også fordi vi valgte som strategi å være fleksible og våge å endre kartet etter det terrenget vi oppdaget. Det måtte nødvendigvis bli en del prøving og feiling – noe vår prosjektstatus ga oss anledning til. Vi var en entusiastisk gjeng som hadde stor tro på arbeidet vårt og høstet mye erfaring.

Utnevnt som kompetansesenter i 1994

1991 bad Sosial- og Helsedepartementet om en evaluering av sentrets arbeid. Dette var kjærkomment. Vi ønsket å trekke Kirkens Bymisjons Nadheimgruppe inn i evalueringa, fordi det kunne være spennende å se på forskjeller og likheter mellom et kommunalt og et privat tiltak, og ikke minst fordi vi ønsket å styrke det gode samarbeidet vi allerede hadde. Nadheim begynte sitt prostitusjonsarbeid året før oss. En evalueringsrapport ble lagt fram i 1993. Den dannet bakgrunn for at sentret i 1994 ble utnevnt til kompetansesenter. En viktig begrunnelse for opprettelsen var at forståelsen og kunnskapen om prostitusjon var svært lav både i skoleverket og i helse- og sosialapparatet.

Departementet mente det ville være nyttig å la hjelpeapparatet i større grad få del i Pro-Sentrets kunnskap og erfaring. I mange år hadde sentret drevet et utstrakt arbeid overfor kvinnene i prostitusjonen, fra 1990 også rettet mot menn som selger sex og deres kunder. Nå skulle vi, i tillegg til det sosiale arbeidet, påta oss landsdekkende veilednings-, kunnskaps- og formidlingsoppgaver.

Vi skulle ha generell kompetanse på:

- Fenomenet prostitusjon
- Arbeidsmetoder i sosialt arbeid med personer som prostituerer seg – herunder årsaker og skadevirkninger
- Hvorledes ulike deler av hjelpeapparatet kunne samarbeide om løsninger for å bringe dem det gjelder ut av prostitusjon
- Holde oss a jour med fagutviklingen i Norge og internasjonalt
- Tenke forebygging og se prostitusjon i et likestillingsperspektiv

Vi skulle videre:

- Yte veiledning på forespørsel fra ansatte i hjelpeapparatet i Norge

- Svare på telefonhenvendelser fra hele landet fra personer med et prostitusjonsproblem
- Bistå i forbindelse med etterutdanning på området, for eksempel med materiell og forelesere på seminarer
- Ta imot studenter og hospitanter
- Bistå aktuelle universiteter og høyskoler med utarbeidelse av undervisningsmateriell og forelesere i aktuelle grunnutdanninger
- Utarbeide dokumentasjon og utvikle bibliotekjeneste

Barne- og ungdomsprostituasjon

Under diskusjonene forut for opprettelsen av kompetansesentret ble det slått fast at ”senteret skal ha kompetanse på området prostituasjon i vid forstand, dvs. både barneprostituasjon, kvinnelig og mannlig prostituasjon.....” Videre ble det slått fast at ”når det gjelder barneprostituasjon, bør det i første omgang etableres et nært samarbeid med barnevernet for å utrede nærmere hvordan en slik oppgave best kan ivaretas”. Selv om sentret i mange år hadde rettet sitt arbeid inn på voksne over 18 år, var det altså gitt klare føringer for at også barneprostituasjon skulle inkluderes i arbeidet. Finnes det barneprostituasjon i Norge? Hva tenker vi og hva mener vi når vi snakker om barneprostituasjon? Vi vet at ordet skaper sterke følelser og bilder hos oss alle. Vi mener det er nødvendig med en noe mer inngående drøfting rundt definisjoner og henviser til kapittel 2. Her vil vi bare slå fast at vi snakker i hovedsak om barneprostituasjon når det gjelder de under 12 år og ungdomsprostituasjon for de mellom 12 og 18 år.

Vi hadde startet sentret i 1983 og hadde god oversikt over de få ungdommene vi hadde truffet på i disse årene. Politiet, som hadde anledning til å føre register i prostituasjonsmiljøet fram til 1990, registrerte et snitt på 15 personer årlig som var under 18 år. Den yngste av dem var 12 år. På 1980-tallet hadde politiet en egen prostituasjonsspanergruppe som sammen med Pro-Sentret, Nadheim og Barnevernsvakta i Oslo jobbet aktivt i miljøet. Vi visste at det forekom noen unge, men mente bestemt at det ikke fantes mange. Når våre eldre brukere fortalte oss historier om prostituasjonsdebut før fylte 18 år, registrerte vi dette som en av de mange opplysninger de var villig til å dele med oss. Ikke før Pro Sentret hadde eksistert i 13 år, så vi den åpenbare motsetningen i dette. Hvordan kunne det henge sammen at så mange fortalte om en tidlig prostituasjonsdebut, mens vi traff så få mindreårige? Stemte det at de hadde startet så tidlig? I så fall hvor startet de og, ikke minst, hvordan?

Først ønsket vi å se på omfanget av en tidlig prostituasjonsdebut. Rapporten **Prostitusjonsdebut** handler om dette. Den kom i 1996 og konkluderer med at ca. 30% av de gateprostituerte i Oslo

startet med prostitusjon før de fylte 16 år, og at 50% startet før de fylte 18 år. Vi synes dette var alarmerende tall. Det ga oss bilder på horder av unge jenter som reker gatelangs på prostitusjonsstrøket i Oslo – rett foran øynene på sosialarbeidere og politi uten at vi gjør noe. Slik var jo ikke situasjonen i vårt daglige arbeid ute? Var vi for lite der ute? Var det noe vi overså? Lukket vi øynene for dette? I så fall hadde politiet og Bymisjonens Nadheimgruppe de samme feiloppfatningene. Vi har i alle år hatt et tett og regelmessig samarbeid med begge instanser og visste at vi hadde sammenfallende inntrykk av prostitusjonsmiljøet.

Media skaper nyheter

Media har gjennom flere år skapt et inntrykk av at Oslo Sentrum oversvømmes av unge prostituerte som kommer til byen i sommermånedene for å skaffe lettjente penger. Vi hadde forsøkt å dempe dette bildet fordi vi ganske enkelt ikke kjente oss igjen. Sommeren 1997 ble det nok engang satset på denne nyheten. Det startet med at VG hadde et intervju med en prostituert kvinne som for en del år tilbake hadde kommet til Oslo for å tjene noen raske kroner på prostitusjon for så å reise hjem igjen. Hun dro ikke hjem. Hun ble i Tigerstaden og var nå hekta på dop og drev prostitusjon. Dagbladet fulgte opp med krigstyper: ”Småjenter selger sex i ferien”. Så var mediekjøret i gang. For et par år siden ble det i Oslo etablert en gruppe av oppsøkende tjenester som treffes regelmessig. De som deltar i dette regelmessige samarbeidet er: Sentrum og Grønland politikammer, Uteseksjonen, Pro Sentret, Bymisjonens Nadheimgruppe og Natthjem, Omsorgsstasjonen for barn og unge, Aids-Info bussen, Rusmiddeletatens oppsøkende tjeneste og Barnevernvakta. Senere har det kommet flere til. I 1997 ønsket vi å svare media med konkret kunnskap, og gruppa tok derfor initiativet til at våre utepatruljer skulle, så godt det lot seg gjøre, skaffe en oversikt over alder og hjemstedskommune på de nye vi traff på i de tre sommermånedene.. *Men ingen av oss som arbeidet regelmessig ute og hadde mulighet for registrering, traff på noen under 18 år som prostituerte seg i denne registreringsperioden.* I hovedsak er det politiet, Pro Sentret og Nadheim og Natthjemmet som har et regelmessig arbeid i prostitusjonsmiljøet, og tallene herfra var sammenfallende. Gjennomsnittsalderen på de nye på prostitusjonsstrøket i Oslo sommeren 1997 var hele **30 år**. Disse var ”nye” for oss, men hadde prostitusjonserfaring fra andre steder enn Oslo. Naturligvis ville det være mulig å unndra seg både vår og politiets patruljer, men at det skulle være mange unge prostituerte som klarte det, er lite trolig. At media skaper slike oppdiktete nyheter er trist. Det er skadelig for prostitusjonsmiljøet og ikke minst for de som skal

foreslå adekvate tiltak mot prostitusjon. Idèen om at unge prostituerer seg i hovedstaden om sommeren sitter sterkt – vi hørte det sist fra politikerhold under debatten om kriminalisering av prostitusjon våren 1998.

Bidro våre problemstillinger til mediaforvirringen?

Ikke desto mindre satt vi i 1996 med en hodepine. Rapporten om **Prostitusjonsdebut** hadde slått fast at så mange som 30 % av de gateprostituerte hadde hatt en prostitusjonsdebut før de fylte 16 år. Dette var en offentlig rapport som ble debattert. At media trekker sine egne konklusjoner om sommerjobb i prostitusjonen, får så være. Vi ønsket å gå dypere i materien for å finne ut av omstendighetene rundt en tidlig prostitusjonsdebut. Dette ble opptakten til en ny undersøkelse. De unges vei inn i prostitusjonen ble viktig å få belyst. Vi ønsket å stille spørsmål som: Hvordan kom hun inn i prostitusjonsmiljøet? Hvor skjedde selve debuten? Hvordan skjedde den? Hva slags barndom og oppvekst hadde hun? Hvordan var hennes skoleerfaringer? Hadde hun befatning med sosial- og helseapparatet? Vi håpet at denne type spørsmål skulle gi oss et bedre bilde av veien inn i prostitusjonen i et ungt menneskes liv. Ut fra mange års kjennskap til gateprostituerte kvinners historier, hadde vi noen hypoteser om at flere av disse unge hadde hatt en vanskelig barndom og oppvekst og hadde hatt kontakt med et hjelpeapparat som ikke tok prostitusjonserfaringen på alvor. Dette måtte vi få bekreftet eller avkreftet. Uansett måtte vi finne ut mer om veien fram til en tidlig prostitusjonsdebut.

Hva gjør vi med kunnskap som ingen vil ha?

Da vi hadde fullført **Prostitusjonsdebut**, ble vi flere steder bedt om å holde foredrag eller redegjøre for rapporten. Mange synes det var spennende materiale. Allikevel merket vi at noen møtte oss med en forsiktig tilbakeholdenhet, andre hadde åpenbar motstand mot det vi la fram. Vi kunne bli møtt med utsagn som:

”Nei, dette stemmer ikke, så mange unge er det ikke der ute da hadde vi oppdagat det”.

”Hvis vi tar opp prostitusjon med henne, er vi med på å stemple henne”

”Vi må se på henne som et helt menneske og ikke bare prostitusjon”.

Altså ble kunnskapen om antallet unge debutanter trukket i tvil. Ikke minst følte kanskje noen i hjelpeapparatet at vi rettet en indirekte kritikk mot dem for ikke å snakke med ungdommene om

deres prostitusjonserfaring. Hvorfor var denne kunnskapen så vanskelig å nå fram med? Og hvorfor hadde vi sjøl brukt så lang tid som 12 år før vi så nærmere på det åpenbare misforholdet mellom fortellinger om tidlig prostitusjonsdebut og fraværet av registrerte unge i prostitusjonsmiljøet? At det i hovedsak ble media som tok en del av poengene og lagde store overskrifter om temaet, gjorde ikke saken enklere for oss. Uansett erfarte vi at dette var en art kunnskap som det var vanskelig å formidle til de som burde ha tatt den. På dette tidspunkt ble vi også innkalt til et møte i Barne- og familiedepartementet for å drøfte en handlingsplan mot barneprostitusjon. I etterkant av den store FN konferansen i Stockholm i 1996, ”**World Congress against Commercial Sexual Exploitation of Children**”, hadde Norge sammen med mange andre land forpliktet seg til å utarbeide en nasjonal handlingsplan. Forut for konferansen hadde vi opplyst departementet om vår rapport, og Pro-Sentret selv var deltaker i Stockholm. Allikevel oppfattet vi at det var enklere å tenke på barneprostitusjon i land som Thailand og India enn å forestille seg at fenomenet også forekommer i vårt eget land. Jeg oppfatter det som viktig og riktig å delta i kampen mot barneprostitusjon internasjonalt, men vi må erkjenne at det også kan skje hos oss.

Det tok 12 år før Pro Sentret tok fatt på problemet barne- og ungdomsprostitusjon. Vi kunne si at vi hadde hatt stor arbeidsbyrde og at andre oppgaver hadde vært mer presserende. Selvfølgelig hadde vi tatt hånd om den enkelte unge vi traff, og registrert at mange hadde startet prostitusjon tidlig, men det er et faktum at vi allikevel ikke hadde studert barne- og ungdomsprostitusjon som fenomen. Vi kom til en erkjennelse om at vi både hadde vegret oss mot å se det, erkjenne det og ikke minst gjøre noe med det. Det vekket ubehagelige følelser i oss. Hva som skjer i deler av prostitusjonsmiljøet blant voksne kan mange ganger være ille nok, men barn og ungdom har ingenting der å gjøre. Og hva med kjøperene? Fortvilelse og sinne, fordommer, avmakt og inderlige ønsker om å ”rydde opp” var vekslende følelser. Jeg tror mange av oss som jobber med fenomener og områder som seksuelle overgrep, prostitusjon, kvinnemishandling, voldtekter og barnemishandling kjenner igjen disse følelsene. Vi vet at vi blir i besittelse av kunnskap som det kan være vanskelig å formidle fordi det ganske enkelt er motstand mot å få den. Vi som er midt oppe i det, glemmer noen ganger at vi selv har hatt en slik motstand. Å få en erkjennelse om noe er ofte en smertefull og lang prosess. Allikevel kunne det vært nyttig å utarbeide bedre metoder i formidling av denne type kunnskap. Muligens har noen gjort det allerede – men utfordringen kan gå til Oslo Kommune som har laget en **Handlingsplan med tiltak for voldsofre, overgripere og prostituerte 1997 – 2000.**

I handlingsplanen inngår et opplæringsprogram – formidling av kunnskap om underbevisst motstand mot uønsket viten burde taes inn i programmet.

Målsetting med undersøkelsen

Men tilbake til undersøkelsen vår. Vi måtte utfra daværende kunnskap og forutforståelse lage en målsetting. Den ble som følger:

Vi ønsker å belyse omstendighetene rundt tidlig prostitusjonsdebut – for på den måten å foreslå tiltak som forhåpentligvis kan forebygge.

Avgrensning av arbeidet

Når vi skulle undersøke omstendighetene rundt en tidlig prostitusjonsdebut, var det viktig å gjøre noen avgrensninger. Tema barne- og ungdomsprostitusjon er stort. Man kan angripe det fra mange vinkler. Dette er ikke en undersøkelse om prostitusjonsmarkedet verken nasjonalt eller globalt. Livet fortøner seg temmelig forskjellig på Siren Bar i Pattaya, og i Øvre Slottsgate i Oslo. Der det er naturlig eller nødvendig, vil jeg trekke inn verden utenfor rikets grenser. Vi har en tendens til å snakke om de forferdelige tilstandene som råder i land som Thailand, India, Brasil og Russland. Det skal vi fortsette med, men i trygg forvissning om at vi også gjør vårt ytterste for å forebygge barne- og ungdomsprostitusjon her hjemme.

Selv om jeg har viet et eget kapittel til prostitusjonskunden, kunne mye mer vært skrevet og sagt om etterspørselsiden. Markedet er også mer enn kjøper og selger. Vi kunne for eksempel ha studert hvordan reklamen påvirker vårt syn på unge jenter, hvilken betydning vårt samfunns seksualmoral har på temaet og hva ulik kjønnsosialisering eller ulik maktfordeling har å si. Innfallsvinklene er mange – noe blir forsiktig kommentert i denne rapporten. Vi har ganske enkelt valgt å sette fokus på noen unge jenters beveggrunner for å gå inn i prostitusjonen og hvordan de opplevde denne starten.

2. Teoretisk utgangspunkt

Forståelse av prostitusjon

Jeg finner det nødvendig å legge frem noen tanker, definisjoner og resonnementer for å klargjøre hvor jeg står i teorien rundt dette temaet, og vil her drøfte noen synspunkter på prostitusjon generelt. Det har i alle år gått heftige diskusjoner om hvilken forståelse man har av fenomenet prostitusjon. Noen hevder årsaken til prostitusjon ligger i biologiske, psykiske eller moralske feil og mangler hos den prostituerte kvinnen. Man kan mene at dette er et gammeldags syn, men i utallige varianter lever dette synet ennå. Noen vil forklare prostitusjonen på en mer funksjonalistisk måte, nemlig at prostitusjon er verdens eldste yrke og umulig å bli kvitt – eller at prostituertes virksomhet forhindrer enda flere voldtekter. På 1970- og 80-tallet i Sverige og Norge ble det forsket mye på prostitusjon, og det ble satt igang sosiale tiltak særlig rettet mot kvinner som solgte sex. Sverige kom i 1981 med en stor prostitusjonsutredning som sterkt betonet hvordan menn og kvinners ulike posisjoner i samfunnet gjorde prostitusjonen mulig. På alle samfunnsnivåer ble menns makt over kvinner poengtert. Den slår fast:

”Man skulle kunna se den heterosexuella prostitutionen med mannen som köpare och kvinnan som säljare som den yttersta formen för de traditionella könsrollernas sexuella innebörd, mannen er subjekt och kvinnan objekt. Hon finns till för mannens lust”.

I Norge fulgte Liv Finstad og Cecilie Høigaard opp med sin forskning på prostitusjon utgitt i boka **Bakgater**. Dette var på mange måter et banebrytende arbeid. For mange av oss ga deres feministiske utgangspunkt en meningsfylt forklaring på prostitusjon. Noen av oss var både sosialarbeidere og feminister og grep dette begjærlig. Beskrivelsene av de skadevirkningene prostitusjonen ga kvinnene, var en avgjørende begrunnelse for det sosiale arbeidet som ble startet i Norge og Sverige på denne tiden. 14 år har gått siden undertegnede startet sitt arbeid på Pro Sentret. Parolen om at prostitusjon er vold mot kvinner, gir ikke lenger et fullgodt svar på dette kompliserte fenomenet. På et strukturelt nivå kan man si at menn har en overlegen posisjon i forhold til kvinner på de fleste områder. Menn er handlende subjekter – kvinner objektiviseres. Dette er ikke noe som er spesifikt for prostitusjonen. Et slikt utgangspunkt forekommer meg imidlertid mangelfullt. Jeg synes at forskere som Margaretha Järvinen utdyper forståelsen. Foruten å legge til grunn en feministisk ramme, hevder hun at prostitusjon er en sosial konstruksjon, og at det ikke er fruktbart å forklare de prostituertes deltagelse i prostitusjonen alene ved kvinners bakgrunn og oppvekst, og ikke heller ved de skadevirkninger man hevder at prostitusjonen gir. Vi må også se på prostitusjonens deltakere som handlende subjekter. Bildet kompliseres ytterligere når vi snakker om

menn som selger sex til menn og kvinner som kjøper sex av menn og av kvinner. Vi trenger absolutt nye måter å se prostitusjonen på.

Vi har forestillinger omprostituerte kvinner som stakkarslige ofre som er tvunget til prostitusjon i jakten på dop. Når ordet prostitusjon blir nevnt, er det henne vi tenker på. Hun påkaller all vår sympati og omsorg. Hun er så annerledes enn oss andre at vi slipper å identifisere oss. Hun er en avviker, hun har hatt en problematisk oppvekst og har en bakgrunn med få valgmuligheter. At mange gateprostituerte lever i den ytterste nød og har behov for hjelp og omsorg fra samfunnet og omgivelsene, gjør at det blir lett å forklare henne som offer. Ikke minst blander vi sammen det å være offer på et strukturelt nivå (kvinner underordnede posisjon i samfunnet) med individuelle egenskaper og stakkarslighet hos enkelte. At hun derimot trenger alt annet enn en offerposisjon for å komme ut av helvetet, er en like viktig forståelse. Og at mange har vist alt annet enn en offerposisjon når de valgte prostitusjon som overlevelsesstrategi i et ellers kaotisk liv, vil forhåpentligvis beskrivelsene av mine respondenter formidle.

Det er åpenbart for oss at mange lider helvete i prostitusjonen, men dette gjelder ikke alle. Jeg har i flere år også truffetprostituerte kvinner som ikke kjenner seg igjen i det elendighetsbilde vi har av prostitusjon. De siste årene har det kommet mer forskning – både nasjonalt og internasjonalt som tegner et noe annet og mer nyansert bilde av denprostituerte kvinnen enn den vi kjenner fra gata i Oslo. Selv om norske forskere som Morten Müller-Nilssen og May-Len Skilbrei har kommet med viktige bidrag til debatten, vet vi ennå lite her til lands om de kvinnene som selger sex på det vi kan kalle et innendørsmarked. Dette er anslagsvis mye større enn gatemarkedet, og kunnskapen om markedet er mangelfull. Vi har behov for mer kvantitativ forskning om både innendørs- og gatemarkedet. Vi har behov for ytterligere kvalitativ forskning om deltakerne på begge disse markedene. Ikke minst bør vi forske mer på hvilke skadevirkninger denprostituerte kvinnen får av samfunnets stigmatisering av henne. Vi vet også for lite om menn som selgere og om kvinner som kjøpere.

Dermed er det ikke sagt at prostitusjon er et ønsket fenomen i samfunnet. Men skal vi gjøre noe med den, kan det være fornuftig å se nyansene og å ha kunnskap, slik at tiltak for å begrense den blir adekvate.

Definisjoner

Definisjon av prostitusjon

Jeg synes den svenske **Prostitusjonsutredningen** har en god definisjon av prostitusjon:

“Prostitusjon foreligger når minst to parter kjøper respektivt selger seksuelle tjenester mot (vanligvis) økonomisk vederlag - noe som utgjør en forutsetning for den seksuelle tjenesten”

Her ser vi at kjøpers rolle blir betonet på linje med den som selger. Selv om fokus i alle år har vært på den som selger sex (les kvinner som selger), bidro forskningen på -80 tallet til at kundens rolle ble løftet fram som en aktiv part. Annick Prieur og Arnhild Taksdals bok: **Å sette pris på kvinner** var et viktig bidrag. Mye gjenstår allikevel i dag både av forskning, holdningsbearbeiding og kanskje sosial og juridisk innsats overfor den som kjøper. I 1997 startet Oslo Kommune et lite prosjekt som ble kalt: **”Opplysningstelefonen for kjøpere av seksuelle tjenester”**. Målsettingen for dette prosjektet er at man skal få større kunnskap om kjøpere av seksuelle tjenester, og denne kunnskapen skal kunne gi grunnlag for utprøving av nye tiltak. Prosjektet skapte en mediastorm. Det ble gitt uttrykk for fra deler av kvinnebevegelsen og journalister at dette var tull og tøys og noe vi ikke skulle bruke penger på. Prostitusjonstiltakene stilte seg undrende til reaksjonene og presiserte nok engang at dialog med aktørene i prostitusjonen var ønskelig. Debatten indikerer at vi har mye ugjort når det gjelder å belyse kundens rolle.

Margaretha Järvinen påpeker et annet viktig kriterium når vi skal definere prostitusjon, nemlig kommersialiteten:

“For at en seksuell relasjon skal kunne kalles prostitusjon, må kjønnshandelen være knyttet til en gjenytelse, enten den gis i penger eller i en annen for.”

Prostitusjonsmarkedet og hva som påvirker dette bør også i tida framover være gjenstand for forskning og undersøkelser. Dette er blitt høyst aktuelt nå på bakgrunn av de diskusjonene som har gått med ønsker om å begrense markedet særlig ved å kriminalisere det.

Barneprostitusjon og/eller overgrep mot barn?

Om det kan være uenigheter når det gjelder synet på prostitusjon, er det ingen som tar til ordet for at barneprostitusjon er akseptabelt. Derimot blir det ofte stilt spørsmål om det er riktig eller hensiktsmessig å bruke begrepet prostitusjon når det gjelder mindreårige. Er det ikke riktigere å kalle dette seksuelt misbruk? Vi møtes ofte av uttalelser som:

”Dette dreier seg om seksuelle overgrep mot barn. Prostitusjon er når ansvarlige mennesker selger seg selv.”

Vi har valgt å beholde prostitusjonsbetegnelsen fordi vi ønsker å vektlegge elementene av kommersialitet og etterspørsel også når det gjelder barn og ungdom. Vi vet at både nasjonalt og internasjonalt er det marked for de unge i prostitusjonen. Vi har forsøkt å si noe mer om etterspørselen i kapittel 9.

Selv om vi betegner barneprostitusjon som overgrep, har vi mer behov for en oppsplitting av fenomenene enn å putte alt i en sekk og kalle det seksuelle overgrep mot barn. Barnepornografi er et eksempel på et slikt fenomen. Det er et overgrep mot barn, men vi må fokusere på barnepornografiens særegenskaper for å finne fram til effektive virkemidler som kan bekjempe den.

Hvem er barn?

I det videre arbeidet tror vi at det er fornuftig å lage en distinksjon på barne- og ungdomsprostitusjon. Vi vil i denne sammenheng snakke om barn under 12 år og ungdommer fra 13 til 18. Denne forskjellen betonet vi ikke i **Prostitusjonsdebut**, ikke heller i vår uttalelse i forbindelse med **Seksuallovbruddutvalgets utredning**. Et slikt skille er hensiktsmessig, både fordi det gir svært forskjellige følelser og assosiasjoner å snakke om prostitusjon i forbindelse med et barn på 12 og en ungdom på 16, og ikke minst fordi vi må møte barnet med helt andre tiltak enn ungdommen.

La oss først se på hvordan ulike organisasjoner og lovverk definerer hvem som er barn:

FN's barnekonvensjon:

Artikkel 1:

”For så vidt angår denne konvensjon, menes med barn et hvert menneske under 18 år, med mindre myndighetsalder nås tidligere ved lovgivning som gjelder barnet.”

Barnevernloven:

”Tiltak som omhandlet i denne lov kan treffes overfor barn under 18 år.”

Straffeloven:

I Norge er myndighetsalderen 18 år. Den seksuelle lavalderen er 16 år. Straffeloven regulerer seksuell omgang med barn under 16 år slik:

Str.l. § 195

*”Den som har eller medvirker til at en annen har **utuktig omgang med et barn under 14 år**, straffes med fengsel inntil 10 år, men med fengsel i minst 1 år dersom den utuktige omgang var samleie.*

Fengsel inntil 21 år kan idømmes hvis den fornærmede som følge av handlingen omkommer eller får betydelig skade på legeme eller helse, eller den skyldige tidligere har vært straffet etter denne paragraf eller etter § 192, eller handlingen er foretatt overfor barn under 10 år og det har skjedd gjentatte overgrep. Seksuelt overførbar sykdom og allmennfarlig smittsom sykdom jf. Smittevernloven § 1-3 nr. 3 jf.nr. 1, anses alltid som betydelig skade på legeme eller helse etter denne paragraf.

Villfarelse med hensyn til alderen utelukker ikke straffeskyld.

Straff etter denne bestemmelse kan falle bort eller settes under det lavmål som følger av første ledd dersom de som har hatt den utuktige omgang, er omtrent jevnbyrdige i utvikling.”

Str.l. § 196

*”Den som har eller medvirker til at en annen har **utuktig omgang med noen som er under 16 år**, straffes med fengsel inntil 5 år.*

Hvis den fornærmede som følge av handlingen omkommer eller får betydelig skade på legeme eller helse, eller den skyldige tidligere har vært straffet etter denne paragraf eller etter §§ 192 eller 195, eller handlingen er begått på en særlig smertefull eller særlig krenkende måte, kan fengsel inntil 15 år idømmes, venerisk sykdom anses alltid som betydelig skade på legeme eller helse etter denne paragraf.

Villfarelse med hensyn til alder utelukker ikke straffeskyld, med mindre ingen uaktsomhet kan legges gjerningsmannen til last i så måte.”

Seksuell lavalder

Den seksuelle lavalder er altså etter gjeldende rett 16 år. Vi ser allikevel at Straffeloven skiller skarpt mellom overgrep mot 16-åring og 14-åring. Strafferammen er for sistnevnte gruppe dobbel så lang – hele 10 år.

I løpet av 1997-98 har det vært mye diskusjon om **Seksuallovbruddutvalgets forslag** til ny seksuell lavalder på 15 år. Pro Sentret har i sin høringsuttalelse uttalt følgende:

”Vi har ingen spesielle innsigelser til endring av den seksuelle lavalder og er enige i at unge over 15 år skal ha mulighet til frivillig utforskning av egen seksualitet.....

Imidlertid har vi reservasjoner mot at barn mellom 15 og 18 år skal delta i kommersielle seksuelle sammenhenger. Denne aldersgruppa er generelt nokså sårbare. De er på leting etter egen identitet og mange veksler samtidig mellom modenhet og barnslighet i denne utviklingsfasen. FN's barnekonvensjon om barnets rettigheter, ratifisert av Norge 8/11-90, regner alle under 18 år som barn.

I kapittel 3.6.4 Kommersiell seksuell utnyttelse av barn, drøfter utvalget spesielt det kyniske misbruket av barn og unge i den omfattende internasjonale sexindustrien. Dette gjelder utbredelsen av både prostitusjon og pornografi. Etter FN-konferansen i Stockholm i 1996 om dette tema, er det nedsatt en arbeidsgruppe som skal utarbeide

en handlingsplan mot kommersiell utnyttelse av barn også databasert prostitusjon og pornografi.

Seksuallovbruddutvalget har imidlertid ikke tatt spesiell stilling til denne problematikken annet enn å skrive at den er svært viktig og må behandles særskilt. Vi mener at dette er et svært viktig arbeid og bør sees i sammenheng med utvalgets endringsforslag.

Vi synes videre at utvalget problematiserer for lite rundt barns muligheter til å se konsekvensen av prostitusjon før fylte 18 år. Vi vet om skadevirkningene som prostitusjon i ung alder medfører. Utvalget drøfter kriminalisering av kjøp av seksuelle tjenester under 18 år, men avviser dette ved at kriminalisering vil føre til at prostitusjonsvirksomheten vil "gå under jorda" og at dette kan føre til større skader. Vår erfaring er at barn under 18 år som prostituerer seg allerede er tilnærmet usynlige, og at dersom vi oppdager dem i prostitusjonen, bruker vi lov om barneverntjenester. Altså benyttes offentlige "sanksjoner" overfor denne gruppen allerede, selv om hensikten er hjelpetiltak overfor den unge. Kjøperen av seksuelle tjenester blir ikke ansvarliggjort og er usynlig. En ansvarliggjøring av kjøp av seksuelle tjenester overfor barn under 18 år bør derfor problematiseres mer. I Sverige er det i dag forbudt å skaffe seg seksuell omgang med noen under 18 år mot vederlag. Finland vil også fremme lovforslag om dette. Danmark som nå fremmer lovforslag om avkriminalisering av prostitusjon, vil imidlertid beskytte spesielt ungdom under 18 år ved å kriminalisere kjøp av seksuelle tjenester fra denne aldersgruppen....."

Som det går fram av ovennevnte materiale, er det forskjellige syn både på hvem som er barn, hva som er tillatt overfor barn og hva barn kan tillate seg. Ved at man har laget et skille mellom 14 og 16 år indikerer Straffeloven at jo yngre barnet er, desto mer alvorlig ser man på overgrepet.

Seksualbruddutvalgets utredning, som foreslår å senke den seksuelle lavalder til 15 år, argumenterer for at det er bedre lovgivningsmessig å ha en aldersgrense fordi det da vil være tydeligere hva som er straffbart. Uansett vil det måtte være vanskelige avveininger mellom på den ene siden å gi unge mennesker mulighet til å gjøre egne seksuelle erfaringer uten å begå lovbrudd, og på den andre siden regulere alt det vi forstår med seksuelle overgrep mot den samme gruppa.

Definisjoner på barne- og ungdomsprostitusjon

På "World Congress against Commercial Sexual Exploitation of Children" i Stockholm august 1996 var 111 regjeringer representert, og barneprostitusjon var et viktig tema. Der ble det tatt utgangspunkt i FN's definisjon av kommersiell, seksuell utnyttning av barn som omhandler:

1. Barneprostitusjon
2. Handel med barn i den hensikt å utnytte barnet seksuelt
3. Barnepornografi

De definerer barneprostitusjon slik:

”Child Prostitution is the act of engaging or offering the services of a child to perform sexual acts for money or other consideration with that person or any other person”.

Vårt forslag til oversettelse kan være:

”Barneprostitusjon er seksuell utnyttelse av barn som betales med penger eller annen type vederlag. De seksuelle handlingene kan tilbys direkte, eller et mellomledd kan organisere og tilby disse handlingene til andre”.

I denne definisjonen nedtones barnets egen medvirkning. Det legges vekt på organisatorens og kundens rolle. Det er viktig at fokus legges på etterspørsel- og markedssiden. Jo yngre barnet er, desto mer må ansvaret ligge hos de voksne. Men så lenge man definerer barnealderen opp til 18 år, kan det bli problematisk å utelate helt ungdommens egen, aktive rolle. Mine respondenters beskrivelser av sin prostitusjonsdebut vil forhåpentlig problematisere dette ytterligere i kapittel 7.

Hva foreligger av litteratur om tidlig prostitusjonsdebut?

Når vi i 1996 utga **Prostitusjonsdebut**, var selve undersøkelsen nettopp basert på en gjennomgang av undersøkelser og litteratur om emnet. Jeg vil her kort referere til hvilke undersøkelser vi tok for oss og ellers henviser til **Prostitusjonsdebut** – rapporten. De vitenskapelige arbeider som forelå var følgende:

- Gerd Kvale, Tone Bergan, Åse Bakka: *Kartlegging av gateprostitusjon i Bergen august 1983 – april 1984. Forslag til tiltak.* Bergen Kommune, Oppsøkende avdeling, oktober 1984.
- Cecilie Karlsen: *Mødre og engler? En evaluering av to tiltak for prostituerte i Oslo.* Rapport nr. 4, 1993 Forskningsavdelingen, Diakonhjemmets Høgskolesenter.
- Odd Arne Tjersland: *Misbrukere før, under og etter kollektivopphold.* En retrospektiv undersøkelse av elever ved Tyrilikkollektivet, på oppdrag fra Sosial- og Helsedepartementet 1995.
- Liv Finstad, Lita Fougner, Vivi-Lill Holter: *Oslo-prosjektet. Erfaringer fra to års forsøksvirksomhet blant barne- og ungdomsprostituerte i Oslo 1979-1981.* Barnevernskontoret i Oslo, 1981.
- Cecilie Høigård og Liv Finstad: *Bakgater,* Pax Forlag A/S, Oslo 1986
- Jan Holm og Inge Kvaran: *Gatebarn.* J.W. Cappelens Forlag A/S, 1987
- Rapport fra Seksualvaneundersøkelsene 1987 og 1992
- *”Ung i Trondheim”* – undersøkelsen 1995

I mellomtiden har vi gjort noen få søk utenlands, men funnet ut at det ville ta alt for lang tid å skulle gå gjennom alt som er skrevet og sagt om tidlig prostitusjonsdebut i andre land. Også fordi prostitusjon tar forskjellige former og har forskjellig utbredelse i de ulike deler av verden, har vi valgt å holde oss til Skandinavisk og da særlig norsk materiale.

3. Metode

Jeg foretok kvalitative dybdeintervjuer av 11 respondenter senhøsten 1997. Intervjuene ble tatt opp på bånd og senere skrevet ut i muntlig form. Ett intervju ble ikke skrevet ut da teknikken sviktet meg. Denne respondenten døde før vi hadde rukket å ta en ny samtale. Hun er derfor utelatt fra materialet, men historien hennes har jeg med meg, og takker henne for at hun så velvillig stilte opp. Utvalget var av Pro Sentrets brukere og foretatt ved selv-seleksjon. Det ble opprettet en referansegruppe bestående av Margareth Isachsen, miljøterapeut på Pro Sentret og Arne Randers-Pehrsson, nestleder samme sted. Randi Ervik, kriminolog, har vært veileder. I tillegg til dybdeintervjuene hadde jeg under våren 1998 et møte med Nils Arne Berger, leder av landsforeningen for barnevernsbarn, og et møte med ulike barnevernsarbeidere. Hensikten med begge møtene var å drøfte hva vi trodde de unge trengte fra hjelpeapparatet. Jeg vil begrunne og utdype metoden i det følgende.

Hvorfor kvalitativ metode?

I **Prostitusjonsdebut** la vi vekt på å undersøke omfanget av tidlig prostitusjonsdebut blant gateprostituerte. Rapporten slo fast at 30% hadde sin debut før fylte 16 år og 50 % før fylte 18 år. Vi satt allikevel igjen med mange spørsmål. Vi var interessert i den prostituertes egen versjon av hvorfor og hvordan. Hennes synspunkter, følelser og tanker om barndom og oppvekst, prostitusjonen, kundene, gleder og sorger. I det hele tatt – vi ville gå mer i dybden med hensyn til omstendighetene rundt selve debuten og veien dit. Dette var temaer som vi syntes egnet seg til en kvalitativ undersøkelse. I **Del 1** ønsket vi å få en oversikt, i **Del 2** ville vi ha innsikt. Selv om vi har erfaring for at mange av våre brukere gjerne deler sin erfaring med oss, vet vi også at det her foreligger dramatiske livssituasjoner som best egner seg for den gode samtale. Vi ville få fram respondentenes opplevelser og meninger, og vi ville finne meningssammenhenger. Vi ønsket å få et større perspektiv for så deretter kanskje å danne nye hypoteser.

”Kvaliteten i interviewet drejer sig om at få de betydninger og den mening, som interviewpersonen finder i sit liv og sin verden, frem i samtals løb, og analysen af det empiriske materiale drejer sig dernæst om, at bringe den selvfølgelig indlysende og den underliggende sammenhæng eller mening fram i lyset” (Taylor 1985).

Kunne vi klare det, hadde vi kommet et skritt videre.

Hvilke strategier har jeg brukt?

Feltarbeid

Mine 14 år som leder på Pro Sentret og min daglige deltakelse i dette miljøet har vært en ressurs. Denne form for ”feltarbeid” har naturligvis gitt meg mye informasjon om temaet både nasjonalt og internasjonalt. Kontakten med aktørene i prostitusjonen, men også med kollegaer som har grublet og filosofert sammen med meg over alt vi har støtt på, har hatt en enorm betydning.

Selv om kvinnenes (og mennenes) historier har dannet basis for kunnskapen, har de ikke på noen måte snakket med en stemme. Det er nettopp nyansene i det hele vi sitter igjen med etter alle disse årene. Alle har hatt sitt eget liv å leve og sin historie å fortelle. Prostituerte er ikke en sort mennesker selv om noen historier kan ligne på hverandre – prostitusjon er ikke en egenskap ved noen kvinner. Det er en erfaring noen har hatt eller har i sitt liv. Hva det har betydd for hver enkelt, er også ulikt opplevd.

At jeg har hatt prostitusjon så tett innpå livet i mange år, kan ha ført til en overidentifisering med kvinnene – eller i det minste vanskeliggjort et analytisk perspektiv. Min subjektivitet og mine fordommer kan jeg ikke komme utenom, men ønske om å være åpen og eksplorerende har jeg forsøkt å legge vekt på.

Respondentintervju

Her brukte jeg en semistrukturert intervjuguide under selve intervjuet. Intervjuguiden inneholdt fire større hovedtemaer:

- **Bakgrunn og oppvekst**, herunder familieforhold, oppvekst, forholdene i hjemmet, evt. traumer, evt. seksuelle overgrep.
- **Prostitusjonsdebuten**, herunder hvor, hvordan det skjedde, nøyaktig alder, tanker om kunden, om hun trodde kunden visste at hun var mindreårig, hennes tanker rundt prostitusjon, hennes forklaringer på årsaken til prostitusjonsdebuten.
- **Erfaring med hjelpeapparatet/skole**. Både om hun eller familien hadde hatt kontakt med hjelpeapparatet og hvordan hun vurderte hjelpen. Var det noen som spurte om prostitusjonserfaring? Hva ønsket hun at voksne skulle ha gjort?
- **Ruserfaring**. En beskrivelse av evt. ruskarriere og hvorvidt omsorgspersoner hadde rusproblemer. Evt. sammenheng rus - prostitusjonsdebut.

Intervjuguiden laget bare rammen rundt intervjuene, som alle ble tatt opp på bånd og ble skrevet ut etterpå. Hvert intervju varte fra en til tre timer. I tillegg har jeg hatt god anledning til å gå tilbake til respondentene etterpå hvis noe forekom meg uklart, da de alle var regelmessige brukere av Pro Sentret. Det var nødvendig å bruke båndopptaker, det er lett å se i ettertid når jeg leser intervjuene. Muntlig tale er vanskelig å lese, men det ville vært umulig for meg å huske alle detaljene ellers. Bruken av lydbånd gav meg også muligheten til å drøfte mine fortolkninger med referansegruppen

som var opprettet. Ingen av respondentene ga noe inntrykk av at de synes det var spesielt ubehagelig med båndspiller, noen ville sogar hjelpe til med teknikken der jeg fomla.

Informantsamtaler

Etter å ha gått gjennom intervjuutskriftene og drøftet dem med referansegruppen, ble vi enige om å innkalle noen representanter fra barnevernet for å diskutere synspunkter som kom fram i intervjuene.

Samtale 1:

To ansatte på Pro Sentret hadde invitert Nils Arne Berger, Leder av Landsforeningen for barnevernsbarn til et møte. Jeg hadde nettopp lest boka **Løvetannbarn** og ønsket å være med på samtalen. Samtalen kom i hovedsak til å dreie seg om hvordan det offentlige hjelpeapparatet bør møte ungdom i vanskeligheter.

Samtale 2:

Jeg foretok et intervju med psykolog Atle Austad på Senter for Klinisk Sexologi og Terapi i forbindelse med kapitlet om kunden.

Samtale 3:

Gruppesamtale med informanter

Jeg ønsket også å samtale med representanter for barnevernet. Derfor innkalte jeg forskere og klinikere til et møte, både de som jobbet i førstelinjetjenesten, akutt-tjenesten og behandlingsapparatet. Jeg ønsket å drøfte med dem følgende problemstillinger:

- Barnevernets utfordringer i dag når det gjelder unge jenter i drift. Hva trenger de unge jentene?
- Har den nye barnevernloven endret vår praksis overfor denne ungdomsgruppa?
- Er prostitusjon et tema for barnevernet – hvis ikke, hvorfor?
- Definerer vi prostitusjon som et overgrep når det gjelder de under 16 år?

Informantenes synspunkter er flettet inn i materialet under kapitlene om resultater og kunder.

Utvalg og utvalgsmetoder

Utvalg

Når jeg hadde bestemt meg for kvalitative intervjuer, måtte jeg vurdere tidsperspektivet og tenkte meg mellom 10 og 15 intervjuer. Ønsket var å få et best mulig kvalitativt innhold i intervjuene, men jeg hadde ikke mulighet til å finne et univers å trekke et representativt utvalg fra. Vi har ikke oversikt over alle kvinner som selger sex i Norge og vi vet heller ikke hvor mange som har hatt prostitusjonsdebut før fylte 16 år. Det teoretiske universet var derfor ukjent. Dette skulle dreie seg om prostituerte *kvinnens* tidlige debut, det var en distinksjon gjort i utgangspunktet, og med tidlig debut hadde jeg definert de som debuterte *før fylte 16 år*. Jeg valgte å få respondenter ved selvseleksjon. Det vil si at jeg hang opp et oppslag med følgende ordlyd:

Undersøkelse.

Liv Jessen som jobber her på Pro Sentret, ønsker å intervjuer kvinner som starta med prostitusjon før de var 16 år.

Særlig i sommer har det stått mye i avisene om at det er mange unge på strøket – vi er ikke helt enige i avisenes framstillinger. Vi ønsker å vite mer for å kunne gi et sannferdig bilde. Derfor trenger vi din hjelp.

Undersøkelsen vil bestå av intervjuer som kan foregå her på Pro Sentret, hvis ikke du vil at det skal foregå et annet sted.

Vi garanterer deg anonymitet i undersøkelsen og vil gjerne gi deg en liten oppmerksomhet for medvirkningen.

Hvis du starta med prostitusjon før du fylte 16 år og kunne tenke deg å bli med, vennligst ta kontakt med Liv eller en av personalet – så kan vi avtale tid. Med hilsen Liv Jessen

Dette oppslaget ble hengt opp flere steder på Pro Sentret, på Kirkens Bymisjons Natthjem og Nadheimgruppe, hvor gateprostituerte kommer. De ansatte på disse stedene ble også oppfordret til å snakke om undersøkelsen, gjøre den kjent og drive rekruttering. I tillegg oppholdt jeg meg mer enn vanlig i sentrets varmestue og drev egenreklame for undersøkelsen.

Jeg hadde ikke noen problemer med å skaffe interessenter, på kort tid hadde mange meldt seg. Det skapte vanskeligheter når det ustabile livet deres førte til at de ikke dukket opp til avtalt tid, men jeg var forberedt på dette og la vekt på å være fleksibel. Kanskje hun sa ja når hun dukket opp uka etterpå?

Noe representativitet?

Siden jeg hadde valgt kvalitative dybdeintervjuer, var jeg ikke bundet av å finne et representativt utvalg, allikevel ønsket jeg å se om utvalget skilte seg vesentlig fra Pro Sentrets vanlige brukere. Prostitusjonsmiljøene i Norge er mangslungne. Ingen besitter den fulle oversikt over dem som selger sex, over hvem som selger på innemarkedet eller på gata, i Oslo eller landet for øvrig. Vi som

jobber tett innpå prostitusjonen har allikevel en kvalifisert gjetning på at vi kan snakke om et innendørsmarked som er betraktelig større enn gateprostitusjonen. Grovt sett snakker vi om gate- og innendørsprostitusjon som to kvalitativt forskjellige verdener. Pro Sentret rekrutterer de fleste av sine brukere fra gatemiljøet – men ikke bare. Allikevel er det usannsynlig at våre brukere er representative for alle kvinner i prostitusjonen. Vi har heller ikke belegg for å fastslå at Pro Sentrets brukere er representative for alle i gateprostitusjon.

De ti som ble intervjuet ble alle rekruttert fra Pro Sentrets klienter. For å finne ut om utvalget kunne sies å være representative for Pro Sentrets brukere, undersøkte vi noen karakteristika på våre aktuelle brukere i 1997 og sammenlignet med utvalget. Utvalget skilte seg ikke fra den vanlige brukeren på Pro Sentret. Selv om utvalget er representative for denne gruppen, snakker vi ikke her om representativitet i statistisk forstand.

Pålitelighet

Hvor sannferdig og objektivt er materiale som har kommet fram? Siden det er den prostituertes egen historie jeg ønsker belyst, og jeg velger å la henne selv fortelle den, vil det være de opplysninger som hun synes er vesentlige som kommer fram. Hadde mor eller far blitt spurt, ville de hatt sin versjon av saken. Påliteligheten her ligger altså ikke om utsagn og fortellinger er sannhet eller løgn, men at det er hennes subjektive opplevelse. Jeg hevder ikke at den er dekkende for den objektive virkelighet.

Min nærhet til respondentene

En av de som først meldte seg til intervju, var en kvinne jeg har kjent i en årrekke. Hun møtte opp med følgende utsagn:

”Jeg gjør det fordi det er deg, ellers hadde jeg ikke villet”.

Om dette var fordi hun ellers ikke hadde turt, eller om det var for å gi noe tilbake til Pro Sentret som takk for mangeårig støtte skal være usagt. Antagelig begge deler.

At jeg ikke brukte en intervjuer utenfra, men meg som ansatt på sentret og kjent i miljøet, har både fordeler og ulemper. Ulempene kan være at respondentene kunne komme til å snakke meg etter munnen fordi de ville holde seg inne med oss for eventuelt å oppnå goder. Videre kunne en ”inside” intervjuer ønske å fortolke utsagn etter hva som er den godtatte oppfatningen eller

forklaringsmodellen på sentret for tiden og heller ikke evne å se detaljer og nyanser hos den enkelte. Man blir lett snøblind i snøen. Tross disse innvendingene, valgte jeg selv å foreta intervjuene. Jeg tror at en som har tillit i miljøet har lettere for å få folk til å stille opp og til å få ut sensitiv informasjon. Jeg hadde også litt vanskelig for å se hvilke fordeler hun ville oppnå som bruker av Pro Sentret ved å delta. Selv om jeg hadde jobbet med dette i 14 år og kunne ha blitt snøblind, vurderte jeg det slik at jeg hadde den nødvendige innlevelsessevne, men også distanse, som kreves.

Antall og alder

At jeg stoppet på ti intervjuer, var av tidsmessige årsaker. Intervjuene skulle foretas ved siden av mitt øvrige arbeid som leder på sentret. Skulle jeg komme i havn med forarbeid, intervjuing, analyse og utskrift i løpet av ti måneder, hvorav bare de tre siste måneder på hel tid, tillot ikke tida flere.

Alder på de som ble intervjuet ble diskutert under marsjen. Siden jeg skulle vite noe om omstendighetene rundt en tidlig debutalder, var jeg interessert i å få noe spredning i respondentenes alder. Den varierte fra 19 år til 39 med en gjennomsnitt på 29 år. Dette tydet på at jeg hadde fått tak i både de kvinnene som hadde debutert 13 år gamle i Stenersgata på midten av 70-tallet, og hun som nylig hadde debutert 15 år gammel i drabantbyen hvor hun vokste opp. Jeg vet ingenting om veien inn i prostitusjonen har endret seg vesentlig på disse årene – om flere debuterte på gata i Oslo sentrum før i tiden, i forhold til nå, eller om flere debuterer tidligere nå enn før. Undersøkelsen vil ikke gi svar på dette.

Analysen tar til...

At analysen tar til når intervjuene er over, er naturligvis feil. Min erfaring er at den starter når hele prosjektet starter, både i forberedelsene og under arbeidet med problemstillingene. Den skyter fart når intervjuene begynner, men den får mer struktur når intervjuene er over. Etter som intervjuene ble foretatt ble lydbåndene skrevet ut og lest igjennom. Når alle forelå i skriftlig form, valgte jeg å skrive et kort resymé av hvert enkelt, hvor jeg delte opp i de hovedområdene jeg hadde i min guide.

Deretter ble en del egnet informasjon kvantifisert, dette for å gi meg et overblikk over alle svarene og finne eventuelle likheter, deretter lette jeg etter ulikheter og detaljer. Jeg diskuterte fortløpende med referansegruppe og veileder. At jeg begynte å lage disposisjon til rapport før all analyse var ferdig, tar jeg bare som et tegn på at analysearbeidet er en evig sirkel hvor små deler kan bli til større sammenhenger og overordna innsikt igjen kan gi bedre forståelse av enkelte deler.

Strukturen jeg har brukt/skjematisk oppsatt:

1. "Feltarbeid" på Pro Sentret i 14 år
2. **Prostitusjonsdebut Del 1 (kalt: Prostitusjonsdebut)**
 - Utarbeidelse av problemstilling til denne undersøkelsen
 - Litteraturgjennomgang og systematisering av data
 - Intervju av brukerne
 - Intervju av samarbeidspartnere
 - Rapportskrivning og nye problemstillinger
3. **Prostitusjonsdebut Del 2 (kalt: Ung prostitusjonsdebut)**
 - Nye problemstillinger
 - Utarbeidelse av design
 - Intervjuguide utarbeides
 - Intervjuing
 - Bearbeiding og analyse ved:
 - Utskrift av bånd
 - Resymé av utskriftene etter tema
 - Diskusjon og analyse i referansegruppa
 - Utarbeidelse av prosjektrapport om att og om att...
 - Skrivning av rapport om att og om att

4. Beskrivelse av gjennomføring av intervjuene.

"Det er språket som gjer at vi har ei sams verd"

sier den store norske filosofen Hans Skjervheim. Viktig å ha i mente når jeg skulle ta fatt på intervjuene. Om jeg kunne klare å skape nok trygghet til å få vedkommende til å åpne seg, var jeg

spent på. En god dialog var målet. Jeg håpet at mine erfaringer ga meg nok ballast til at jeg forsto hva de snakket om. Jeg har selv ingen prostitusjonserfaring, men mente å forstå begreper og sammenhenger som gir mening for kvinnene i prostitusjonen. Prostitusjonsmiljøet hadde gitt meg en slags overskridende erfaring, slik at min mulighet for kommunikasjon skulle være god.

Hvordan foregikk intervjuene?

Når en hadde lest en av plakatene jeg hadde hengt opp, var det ikke uvanlig at hun grep fatt i meg og sa at jeg stiller gjerne opp. Enten gjorde vi en avtale for intervju på et senere tidspunkt – det var det mest vanlige – ellers så tok vi intervjuet på sparket. Fordi flere av respondentene levde et noe kaotisk liv som ikke alltid var styrt av klokka, var det ofte en fordel å intervjuer der og da. Ulempen ved det kunne være at det ble liten tid til å tenke gjennom hendelser og situasjoner hun hadde hatt lyst til å dele med meg. Noen kompenserte det ved å gi meg den informasjonen en annen gang de kom innom.

Jeg hadde bestemt meg for at jeg helst ville at samtalene skulle foregå på et så nøytralt rom på Pro Sentret som mulig. De hadde også muligheten til å velge et annet sted enn sentret hvis de ville. Ingen hadde slike ønsker, så intervjuene fant sted på et møterom som sjelden brukes til klientsamtaler. Det er hyggelig, men relativt nøytralt innredet. De hadde også muligheten til å røyke rett utenfor. Kun en benyttet seg av det, selv om flesteparten røykte vanligvis. Ett av intervjuene foregikk i sin helhet på et rom som personalet har til pause og røyk. Siden varmestua vår alltid serverer kaffe, te eller saft, kunne de gjerne ta med noe å drikke derfra. En vanlig situasjon var at vedkommende hadde avtale med meg på et gitt tidspunkt, men kom gjerne litt før. Hun gikk en tur på varmestua for å ta en kopp kaffe, og der kunne jeg komme for å hente henne når tida var inne. Jeg hadde ingen fornemmelse om at hun synes det var pinlig at de andre på varmestua så at hun skulle til samtale med meg. Tvert imot kunne det noen ganger tyde på at hun trivdes ved å være gjenstand for en slik oppmerksomhet. Når vi kom til intervjurommet, ble det hengt opp en lapp med IKKE FORSTYRR på. Tida var bare hennes, hun var i fokus og det hun fortalte var viktig.

Før selve intervjuet begynte, brukte jeg tid med hver enkelt til å repetere bakgrunnen for undersøkelsen. Jeg gikk så gjennom hvordan jeg hadde tenkt meg intervjuet som en samtale hvor hun fortalte, og jeg stilte noen spørsmål innimellom. Enkelte ble tydelig urolige når jeg nevnte at hun skulle fortelle. *”Du må stille spørsmål, ellers så får jeg det ikke til,”* var en type utsagn. *”Jeg husker jo ingenting fra barndommen, så du må spørre,”* var en annen type. En uttrykte at

barndommen: ”..det har alltid vært en stor grøt oppi hodet mitt – fordi jeg hadde aldri tenkt ordentlig over det. Jeg hadde sikkert bare latt være, bare for å ... Så alt var en stor grøt, jeg visste det hadde skjedd mye rart, men jeg hadde ingen peiling på hvor tid, årstall, hvor gammel jeg var, ingen ting. Alt var surre, durre, surrball”. Allikevel viste det seg at hun, som de fleste, husket svært mye fra barndommen så snart vi kom i gang, og fortalte villig og med detaljrikdom etter bare noen innledende spørsmål. En ble så ivrig at hun satte meg ettertrykkelig på plass: ”Kan jeg få lov til å fortelle ferdig....?” Her hadde jeg tydeligvis brutt inn i et resonnement som på langt nær var avsluttet.

Kun i et intervju hadde jeg problemer med å få til dialog. Det hele lignet mer på et intervju med spørsmål og korte svar. Det kan hende at jeg her hadde vært for utydlig med hensyn til at jeg ønsket dialog. Mange assosierer begrepet intervju med spørsmål og svarformen.

En annen var innledningsvis litt motvillig til å utdype et kjærestelignende forhold hun hadde. Dette forholdet var knyttet nøye opp til prostitusjonsaktiviteten og hennes ambivalens overfor vedkommende var tydelig. Dette gjorde min nysgjerrighet stor, og selv om hun konsekvent unngikk øyekontakt med meg under hele intervjuet, føler jeg at hun fikk såpass tillit til meg at hun ønsket å dele sine tanker med deg. Dette var en kvinne som også var tydelig på noen av grensene sine, og det sto det respekt av.

”Tillit er å stole på gaver som ennå ikke er gitt, og på at en gave kan bli gitt uten krav om gjenytelse”. (M. Mauss 1924/1966 – fra T. Sørhaugs bok: Om ledelse)

Denne kvinnen var ikke den eneste som viste meg sin tillit. Det var noe som gikk som en rød tråd gjennom alle intervjuene. Ingen hadde uttrykt mishag ved at jeg ønsket å bruke lydband, ingen viste noen tvil eller kritikk overfor mine begrunnelser for undersøkelsen, ingen terpet på min garanti om anonymitet.

Selv om alle viste meg tillit, varierte deres beveggrunner for å delta. Jeg tror deres intensjonale varierte sterkt:

1. *gi noe tilbake til Pro Sentret eller til meg:*

I et av intervjuene uttrykte vedkommende eksplisitt at grunnen til at hun ville stille opp, som hun sa, var at hun kjente meg. Dette er en kvinne som vanligvis er flink med oppmerksomhet overfor sentret ved gitte anledninger. At hun bruker uttrykket *ville stille opp*, kan være tegn på at hun

ville gi noe tilbake. At hun i tillegg mente hun hadde erfaringer vi kunne ha bruk for, og at jeg var en av dem hun hadde tillit til, var gledelig.

2. *få sagt sin mening om unge prostituerte på gata:*

Flere respondenter startet ut før intervjuet med å henvise til rekrutteringsoppslaget mitt. Der hadde jeg uttrykt skepsis til avisenes framstillinger om unge i prostitusjon. De ga uttrykk for at de hadde sterke og klare meninger om dette. De som var opptatt av dette aspektet, mente at medias oppslag var sterkt overdrevet og at de i dag ikke kjente til at mange unge drev prostitusjon på strøket. En av kvinnene som hadde startet 21 år tidligere i Stenersgata sa: *"Jeg kan ikke si at jeg vet noe sted hvor det vanker så pass mye yngre folk som det gjorde i Stenersgata da ..."* *"Ja, det er ikke sånt barnemiljø i byen lenger" Jeg vanker jo så pass mye rundt... og er ganske våken, ikke sant. Så jeg ville jo fått det med meg, registrert det".*

3. *ha mulighet til å "bearbeide" en vanskelig oppvekst:*

I enkelte av intervjuene kom det mye følelser i sving. Flere tunge barndomsminner dukket opp, noen bevisst, mens andre kom fra de innerste gjemmer. Sterke opplevelser som påkalte både sinne, fortvilelse og gråt. Min erfaring som sosialarbeider kom godt med, og selv om vi ikke brukte tida i intervjuet til bearbeiding av disse vonde følelsene, ble det tatt vare på ved å kunne henvise videre til rette instans etterpå om vedkommende ønsket det.

4. *kunne bruke tid til å snakke om seg selv:*

Etter noen innledende spørsmål kunne enkelte av respondentene uten videre innblanding fra meg, gjerne i detalj, øse av sine erfaringer. Det var tydelig at de både hadde glede av å formidle og at de uttrykte litt irritasjon der jeg avbrøt for å stille spørsmål eller komme med synspunkter. Noen er født med en ekte fortellerglede.

5. *få sagt hva man synes om prostitusjon og livet i prostitusjonsmiljøet:*

At enkelte av kvinnene hadde sterke meninger om prostitusjon, er for så vidt ikke oppsiktsvekkende. I det daglige kan diskusjonene gå høyt på Pro Sentret. Selv om det prates mye om livet ute på strøket, er det ikke god tone å snakke om prostitusjonen i positive ordelag. En brukte blant annet intervjusituasjonen til å gjøre det: *"Ja, jeg synes det er grei skuring og har ingen planer om å gi meg foreløpig nei. Det har jeg ikke".* Flere ga et mer nyansert syn på prostitusjonslivet enn det som er gjengs i samtalene rundt kaffekoppen.

Flere grunner enn jeg øynet, fantes sikkert.

På rekrutteringsoppslaget hadde jeg lovet dem en liten oppmerksomhet for medvirkningen. Etter endt intervju kunne de derfor velge seg et lite, søtt og loddent kosedyr som jeg hadde kjøpt inn for anledningen. Vi hadde valgt å ikke gi penger, da penger i prostitusjon er knyttet til mye symbolikk. Det ble også vurdert å gi en pakke røyk, men i varmestua kan man tidvis få rulle gratis røyk når vi har mange tomflasker å pante. Dette ville derfor ikke være noen spesiell oppmerksomhet som skilte seg fra hverdagen. Et lite kosedyr, derimot, ville ikke være for stort eller for lite, ville sannsynligvis ikke virke provoserende, men være en passende oppmerksomhet. Alle takket ja. De som hadde små barn hjemme, så det umiddelbart som en leke for dem. Andre sa de passet inn i samlingen av kosedyr de hadde fra før. En av de yngste lyste opp. Hun døpte den Hugo og ba om tråd for å kunne knytte den i beltet. Jeg forsikrer meg ofte om hvordan det står til med Hugo når jeg ser henne.

Etter alle intervjuene er det ikke bare henne jeg føler jeg har fått en allianse med. De fleste bruker Pro Sentret regelmessig, og det uutalte båndet mellom oss som intervjuet har skapt, tror jeg oppleves godt for henne. I alle fall oppleves det godt for meg.

5. Presentasjon av kvinnene

Hvordan ser jeg henne?

De fleste av oss har bilder av hvordan kvinnene i prostitusjonen ser ut, hvordan hun ter seg, hvordan hun er, ja – hvem hun er. Det å prostituere seg er så beheftet med beskrivelser av egenskaper ved personen at vi danner oss stereotype bilder av henne. Bildene av HORA har overlevd gjennom

generasjoner som et tema med noen få variasjoner. Bildene er så sterke at kvinnene i prostitusjonen selv fort kan internalisere dem, gjøre dem til egenskaper ved seg selv. For mange år siden traff jeg Sonja, hun var 37 år, hadde ikke prostituert seg de siste 10 årene, jobbet i helsevesenet og hadde omsorgen for en liten datter. Hun sa: *”Du vet, jeg er hore jeg Liv. Det står skrevet i panna mi”*. At det var en handling hun hadde gjort og ingen egenskap ved henne som person, hadde hun ingen følelse av. Når jeg ser tilbake på årene jeg har jobbet på Pro Sentret, tror jeg at noe av det viktigste vi har gjort, i tillegg til å hjelpe den enkelte, er å forsøke og rive ned det stereotype bilde av kvinnene i prostitusjonen. De er ikke roller eller bilder, de er hele mennesker. Så enkelt, men allikevel så vanskelig kunnskap å omsette. Vi har forsøkt å synliggjøre dem ved å gi dem ansikter, følelser, tanker, holdninger, meninger og synspunkter. De er ikke en type kvinner med en gestalt eller ett felles uttrykk. Vi har forsøkt å menneskeliggjøre henne ved å nyansere framfor å klassifisere og kategorisere. De 10 kvinnene jeg har intervjuet til denne rapporten fremstår for meg som 10 unike individer. Jeg har først lyst til å gi deg mine bilder av den enkelte, mine helt subjektive inntrykk etter å ha kjent flere av dem gjennom en årrekke og nå også hatt anledning til å intervju dem. I intervjuet skal hun gjenkalle i erindringen hendelser og tanker fra fortiden. For enkelte har det gått mange år og de har utviklet seg. Hvordan oppfatter jeg henne i dag og hvilke hendelser i hennes fortid tror jeg har vært særs betydningsfulle for henne. Jeg har ikke noe vitenskapelig belegg for å hevde at slik er Kari og Wenche – det blir uansett mitt subjektive inntrykk. Mange forteller om ekstreme oppvekstforhold. En barndom de fleste av oss knapt kan tenke oss. Det er overveiende tunge skjebner de bærer. Allikevel har de alle noe ved seg som jeg får øye på – en kraft og en styrke vi kunne misunne dem. De viser oppfinnsomhet, kreativitet, stolthet, selvstendighet, åpenhet, mot og klokskap. De viser meg sine drømmer og lengsler. Jeg er takknemlig for møte med dem.

Turid er 35 år og fra Arendal. Hun er vokst opp med mor og far og en yngre bror. Mor var hjemmeværende mens far jobba på fabrikk. Turid betegner hjemmet som et helt vanlig hjem, bortsett fra at man i dette hjemmet aldri skulle snakke om noe som var vanskelig. Alt som lignet på det, ble glattet over og bortforklart. Turid fikk tidlig lærevansker på skolen. Senere ble det oppdaget at hun var dyslektiker. Hjemme *hadde de aldri hørt om dyslektiker, hva er det for no’?* *Jeg sa at det ikke hadde noe å gjøre med at man er dum, men det skjønner de ikke ennå...*

På grunn av lærevanskene, følte Turid seg tidlig som dum på skolen. Hun kom i obs-klasse og *da er man jo stempla....altså jeg tenker tilbake på de årene der – altså vi var jo en sånn – ja, var det 4 – 5 i obs-klassen? Og der ble jeg plassert og gikk der nesten hele skoletida. Og så ble vi da sendt rundt, altså i de store klassene, vi skulle være sammen med de andre. Og så skulle vi ha gym sammen med de, og musikk og o – fag og sløyd og litt forskjellig. Men når vi kom der, så ble jo ikke vi godtatt. For der kommer de dumme og....så når jeg tenker tilbake på disse gym-timene – det var jo et sant mareritt. Du kan tenke deg gymlærerne liksom ...vi skulle stille oss da på en rekke langs en sånn ribbevegg, og så skulle vi stå der og så skulle liksom Knut velge lag, vi skulle spille volleyball eller håndball eller et eller annet. Og vi som sto igjen, det var jo vi i obs-klassen, fordi det var jo ingen som ville ha med oss. Så vi ble jo stående der vi da. Og da var det jo han gymlæreren da som til slutt bare sa du går dit og du går dit. Og når vi kom der så var det sånn knuffing og. Og var du så uheldig å være med på det laget som tapte, så fikk jo du skylda, for du var jo så dum. Og så kommer du hjem og så er det sånn, ja, ja, noen er flinke og noen er ikke så flinke. Og det var så klart – hva gjorde det med den selvtilliten min? Og det merker jeg jo den dag i dag, den lille selvtilliten.*

Turid er en nydelig kvinne der hun sitter foran meg. Hun har god smak og viser meg bilder av et pent hjem med mange vakre ting. Hun er stolt av hjemmet sitt. Turid virker åpen, men sårbar – kanskje litt forsiktig, iallfall beskjeden. Hun synes å være oppmerksom på folk men kanskje litt engstelig for hva de tenker om henne? Hun gir til kjenne at hun har mange drømmer, men er usikker på om hun vil få dem realisert. Turid leter etter noe, men ber om hjelp til å finne det fram. Hun er lett å bli glad i.

Kari er 25 år. Hun er vokst opp hos bestemor i Stokke. Den biologiske moren har store alkoholproblemer og har aldri hatt ansvar for Kari. Kari har lite til overs for henne, selv i dag. *Jeg har aldri sett på henne som mora mi....altså det er bare måten ho er på, oppfører seg på. Ho sier aldri et sant ord...det er løgn, det er bedrag.*

Bestemor derimot har Kari bare godt å si om. Ei ung, fresk bestemor med moderne innstilling til mange ting. *Altså modern (les: bestemor) ho er jo – altså ho er ikke snauere enn at ho tar på seg miniskjørt og bluse og går på byen ho altså, 63 år gammel.*

Kari skaffet henne grå hår når hun kom i puberteten. ...*i den tida der så sa bestemor nei og så gjorde jeg det allikavel, for å si det sånn.... Jeg var utrolig stygg mot henne, og føle i kjeften og oppførsel og*

Selv om hun betegner seg selv som egenrådig og sta, beskriver hun oppvekst og barndom som god og trygg takket være bestemor. *Vært egentlig veldig bortskjemt, men fra såkalt fattig familie, for å si det sånn, det var bestandig smått med penger. Det var aldri noe til overs, og det liksom forbannet jeg meg på som temmelig liten unge at jeg skulle i hvert fall ha penger når jeg ble voksen... Men selv med så dårlig råd, var det utrolig hjertevarme. Mat på bordet hadde vi hver dag. Jeg ville ikke ha bytta med noen. Ikke en sjel kunne jeg tenkt meg å bytte oppveksten min med. Jeg har hatt det så fabelaktig, jeg har bare gode minner fra barndommen. Hun er et menneske jeg ser opp til...*

Kari framstår som ei tøff jente, ei guttejente, men som tør å være kvinne når hun vil. Hun tør å stå alene og har meninger om mangt. Hun var flink på skolen og fikk gode karakterer, selv om hun skofta mye i perioder. Hun er kvikk i oppfatningen og betegner seg som vanskelig å manipulere. Hun viser at hun har klare grenser rundt seg og er et stolt menneske. Hun vil ikke være noe offer.

Jorun er 36 år. Født i Moss, men vokst opp mange steder. Hun bodde hos mor og far til hun var 1 år, så ble hun plassert på barnehjem sammen med en søster. Mor og far splittet opp, og mor har i alle år hatt store alkoholproblemer, levd et turbulent og omflakkende liv. Jorun har truffet henne på prostitusjonsstrøket. Hun har senere i livet forsøkt å bli kjent med mor – men greier det ikke – det blir for smertefullt. Hennes egen oppvekst besto av å være en *kasteball i systemet* mellom barnehjem og fosterhjem. 6 år gammel ble hun seksuelt misbrukt av fosterfar – over tid. *Og så prøvde jeg å snakke med et annet voksent utenforstående menneske om det, og da fikk jeg høre det at jeg hadde livlig fantasi, så da og så havna jeg hos noen andre en stund, ... så et barnehjem, og så var jeg der – jeg vet ikke hvor lenge, noen måneder, og så kom jeg tilbake.*

Jorun hadde fortalt om overgrepene til en lærer på skolen ... *hu prøvde å snakke med dem og så kom det opp i noe familieråd eller – jeg vet ikke jeg, det var i hvert fall ikke noe barnevern i den tiden, så det var ikke noe barnevern det kom opp i. Og så ble jeg sendt tilbake til barnehjemmet i Det er for øvrig nedlagt nå...men så kom jeg tilbake.* Hun kom tilbake til

fosterfamilien og misbruket fortsatte jevnlig, 3 ganger i uka, sånn gjennomsnittlig... men hu var vel glad kjerringa og, så slapp hu. Det pågikk til jeg var 14, da stakk jeg hit til Oslo. Da begynte jeg med...Ja, for jeg sto her i Oslo med en liten koffert – litt større enn den håndveska der og så en bag ved siden av og så hadde jeg 8 kroner. Og jeg ville ikke for mitt bare liv tilbake. Derfor så måtte jeg....

Joruns skjebne er tung, men de som tror at hun framstiller seg som stakkarslig, tar feil. Jorun framstår for meg som en fighter – en survivor - en som overlever kanskje mot alle odds. Hun er en løvetannunge som tar ting der de er å finne. Hun forneker ikke smerten, til tider bærer hun den utenpå. Jorun påkaller min medmenneskelighet, men ikke bare det. Hun er en jeg kan le sammen med, kan diskutere med, en det går an å være sinna på. Hun har min dypeste respekt.

Gerd – en kvinne på 36 år, født i Lillehammer. Hun beskriver barndommen sin som veldig bra – mor, far og to brødre. Far hadde eget firma og familien hadde god råd. *Vi ungene blei prioritert hjemme. Jeg var flink på skolen og dreiv med idrett og sånn. Men når jeg var 13 år så testa jeg amfetamin, stakk av hjemmenifra og testa amfetamin og begynte å ruse meg veldig mye. Og havna kjapt i Oslo, hvor jeg vanka en del nedpå Grønland, i Stenersgata, fra jeg var 13 år da...*

Gerd har god kontakt med foreldrene sine også i dag. Selv om hun betegner resten av familien sin som vellykket, tror hun ikke at de ser på henne som det sorte får... *trur ikke foreldra mine ser på meg som det heller. Det trur jeg ikke. Jeg har aldri skylt noe av misbruket mitt på foreldrene mine, for det har jeg ingen grunn til. Jeg kan ikke laste de for noen ting ...det er liksom ingen ting negativt å si liksom, fra barndommen, det har jeg ikke altså.*

At Gerd begynte med stoff 13 år gammel, rømte mye både til Sverige og Danmark – ble kriminell - gjorde foreldrene bekymret ... *de blei jo jævlig bekymra og sånn da – fram til jeg blei 15 så – de var veldig mye i Oslo og leita etter meg og prøvde å finne meg. Jeg var mye i København på den tida, og da lå det alltid beskjed liksom at jeg skulle ringe hjem og sånn da, på Halmtorget.*

Gerd er en høyreist, flott kvinne. Hun har ikke gått rusa i alle disse årene, men tvert imot klart seg bra i mange år innimellom – hatt en stabil jobb og hatt det godt. Selv om hun ruser seg når jeg treffer

henne, er det lett å se at hun synes det er viktig å se ordentlig ut. Alltid pen og velstelt. I intervjuet ser hun for seg en framtid med rus. Hun vet hva hun vil og beregner å få det til. Jeg møter en selvstendig og frihetssøkende person.

Wenche er vokst opp i Bergen, er i dag 21 år gammel. Vokst opp med mor og stefar i et kristent hjem. Hun var sjøl kristen til hun kom i ungdomsårene – da ville hun ikke mer. Beskriver stefar som verdens snilleste mann som hun ikke har noe å utsette på - bortsett fra at *han har svikta meg også– han har bare stått å sett på når jeg har fått juling og sånn. Nei, han er veldig svak da.* Mor derimot *har jeg ikke noe til overs for i det hele tatt . Hun har misbrukt meg mye – ikke seksuelt da, men veldig mye fysisk og psykisk. Mye juling. Hun kunne liksom stenge meg ute på verandaen i 20 kuldegrader i bare nattkjolen. Hun var liksom helt gærnnoen ganger behandla hun meg som jeg skulle vært ei dokke – jeg følte liksom at det ikke var kjærlighet, det var bare akkurat som jeg var en dokke liksom.*

Wenche føler i dag ambivalens i forhold til mor .. *nå er hun veldig snill mot meg da – moren min, hun prøver i hvert fall da. Som regel så er hun snill mot meg, men jeg klarer ikke å tilgi alle de årene hun ødela for meg altså – hvis du skjønner hva jeg mener. Jeg har så lyst til å tilgi henne, men jeg klarer ikke. Jeg ser at hun er glad i meg...*

Fra å være en utadvendt jente i tidligere år, ble hun mobba til taushet på skolen: *jeg ble bare helt stum, ble kalt for musa og alt sånn, og så ble jeg helt innadvendt og sånn, gikk med helt grå klær og bare gjemte meg helt vekk og. Så jeg fikk jævlig dårlig selvtillit da...* Wenche starta med prostitusjon – hun var ung og attraktiv - hun ble hekta på de komplimentene og den oppmerksomheten hun fikk.

Wenche er en god forteller, hun klarer å holde min oppmerksomhet gjennom flere timer. Hennes fantasi og eventyrlyst er medrivende. Hun gjør opprør, og vil stå på egne bein. Allikevel påkaller hun omsorgsfølelsen i meg. Er hun ikke også en spurv, en skjærevinge?

Anita er 39 år – en voksen dame. Hun er vokst opp på Haugenstua i Oslo med mor og far og en yngre bror. Inntil hun var 8 år omtaler hun hjemmet og oppveksten som *for så vidt kjempe all right da, inntil faren min ble syk. Far skiftet personlighet, han ble sint og slem og begynte å slå mamma, og hun fikk aldri penger til mat, så hun måtte jo begynne å vaske da, for at vi skulle*

få noe å spise. Han begynte å drikke da, og mamma begynte å drikke litt og det var, uff nei, det var ikke mye gøy... Far og mor ble skilt etter noen år. Anita mistet kontakten med faren som hun hadde vært så glad i. Mamma flytta jo sammen med en kjempeidiot, som – ja, han flytta vel rett inn etter at mamma skilte seg fra pappa da, og det var masse bråk og tull og fyll og fanteri hjemme. Anita var flink på skolen, inntil – ja ut 5. klasse var jeg – ja, ut 6. også; jeg klarte meg nogenlunde bra ut 6, og, merkelig nok. Så jeg fikk gode karakterer da. Men i 7. da rasa det helt. Da begynte jeg å liksom sniffe på skolen og ble utvist og jeg hadde med meg lynolflaska inn i klasserommet, og den knuste jo selvfølgelig da, så de måtte evakuere hele skolen omtrent, det stinka jo! Hun hadde blitt med i en gjeng... ja, det var en sånn gjeng som samla seg oppe i skauen der da, og det tiltrakk seg folk fra hele området omtrent, og der var det sniffing og drikking og tabletter og alt som var. Alle vennene mine var der og da hang jo jeg med da. Jo da, der var det jo kjempetøft å være med de store gutta da vet du.... fordi at vi liksom – vi følte oss som sånne utbrytere på en måte – vi turte noe som ikke de andre, kjedelige jentene og guttene i klassen tørte, ikke sant. Vi følte oss så voksne og – nesten sånn hevet over dem da! Vi skulle bare visst.

Nei, Anita visste ikke. Livet ble problematisk og rusen ble etter hvert god og ha. Hun er en liten, søt og vever kvinne. At hun har mange helseplager etter et langt liv med rus vises ikke. Hun har ingen tro på at hun skal slutte med stoff – setter sitt håp på metadon slik at hun kan ha mer kontakt med ungene sine. Mon tro om det er noe igjen av utbryterdronningen?

Line fra Enebakk er 19 år. Til hun var 5 år levde hun sammen med mor og far. Hun betegner sin biologiske far som psykopat, *så han har jeg ikke med å gjøre... han slår damer og ja, truer med våpen og flyr etter folk med geværer og kjører ned folk og - helt gærn ... jeg tar avstand fra det han driver med.* Mor valgte Line og skilte seg fra far. Line fikk stefar *han var veldig all right og jeg har liksom alltid sett på han som faren min da, til jeg begynte å se pornofilmer sammen med'n, da synes jeg ikke han var noe all right lenger.* Line ble utsatt for seksuelle overgrep fra stefar *men nå har vi klart å ordne opp i det. Jeg holder'n på avstand...*

Line snakker varmt om moren sin – føler at hun er der for henne - *vært og hjelpta mye når jeg har vært på institusjoner og steder og sånn, så har a hjelpta meg mye, eller bare vært der da. Jeg*

kan ringe til a og snakke med a og – hu har alltid tid liksom, uansett om det er på natta eller mitt på da`n, hu tar seg gjerne fri fra jobben, hvis det kan hjelpe meg, så.

Line har aldri følt at hun ble skjøvet vekk hjemmefra, for dem ville alltid ha meg hjemme. Det er heller jeg sjøl som har ønska å flytte, for å kanskje få noen svar på ting som har foregått i huet mitt da. Men jeg har aldri, aldri følt at noen har skyvd meg vekk hjemmefra, de har heller tvert imot prøvd å hjelpe og sagt at jeg kan bo hos slektninger og sånn da, hvis det kan hjelpe og sånn. Hun flyttet 12 ganger i løpet av et år .. bodde litt på institusjon her og litt der og så var jeg hjemme litt og så flytta jeg igjen og så ja ... dem mente vel at det var problemer med huet mitt da sikkert. Det er klart at sånn som incest og sånn, det setter sine spor da... Jeg trur det har styrt veldig mange av valga jeg har gjort feil i livet.

Line, ei lita, ung og meget klok jente som vil bestemme selv ... Nja, det var den derre utforskelsestrangen da, til å finne ut ting og klare seg sjøl og ja, løsrive seg har alltid likt meg for meg sjøl – jeg vil egentlig ikke ha noen venner rundt meg ... det eneste bånd jeg har knytt til noen det er til søstra mi. Line har i dag en søster på 6 år.

Disse 2 vers av diktet **Einsamflygar** er til henne!

***Barn, ikkje le av den fuglen
som flaksar så hjelpelaust av stad
Vinden har skilt han frå den andre
som flyg over havet i ei jamn, tett rad.***

***Det mørknar vidt over havet.
Ei frostnatt kvesser sine jarn.
Ein fugl flyg einsam under stjerner.
Ikkje gråt for den fuglen, barn***

Halldis Moren Vesaas

Mona er 21 år og vokst opp i en drabantby i Oslo. Hun er født i Sverige av utenlandsk far og norsk mor. Familien tilhørte en religiøs sekt som de reiste rundt med. De levde et omflakkende liv. Mor og far splittet opp og Mona fikk nye mødre og søsken i perioder. Stort sett har hun vokst opp med far. Mona sier selv ... *Jeg har hatt en helt utrolig rar oppvekst og den er så rar at jeg .. den var en stor grøt oppe i hodet mitt.*

Forholdet til faren var vanskelig *Min far var en stor egoist ... han var mye ute – jeg vet ikke om det var hver kveld, men veldig, veldig, veldig ofte, flere kvelder i uka, og da var jeg alene hjemme selvfølgelig. Og så sto jeg opp for meg sjøl om morgenene; jeg var veldig redd for faren min husker jeg. Jeg sto opp sjøl, jeg kom meg på skolen og så ville ikke jeg hjem etterpå, jeg husker jeg dro, prøvde å finne folk jeg kunne være hos og sånn – jeg prøvde så godt jeg kunne, og så var jeg mye på biblioteket og leste veldig mye. Jeg fikk ingen lomme penger og jeg turte aldri spørre om penger, fordi ja, han var en stor egoist. Jeg visste at jeg ikke var noe verd – altså jeg kunne ikke spørre om noe, jeg var ikke verdig til å få noe som helst. Altså han drev med masse psykiske – om hvor teit og hvor stygg og fæl jeg var og sånn. Og så hadde jeg lest – jeg hadde begynt å lese ”Hard Asfalt” og så hadde jeg lest ”Å være ung er for jævlig”, og det hørtes veldig spennende ut... Jeg hadde veldig store mindreverdighetskomplekser. Jeg skulket gjerne skolen – jeg var veldig, veldig flink, jeg var utrolig flink på skolen ...*

Mona beskriver seg som ei ensom jente uten trygg forankring i livet. Mye er fortrenget av vonde minner og det hun husker, er nok til å at mange ville bukket under. Hun har hatt mye ansvar i sitt unge liv.

Mona er ikke bare en outsider – hun er den fødte skuespiller med sans for livets dramaturgi. Hun er ivrig når hun snakker med meg, reiser seg opp fra stolen, gestikulerer og forklarer, blir åpenbart utålmodig når jeg stiller feil spørsmål. Men hun er også som et løv i vinden – vips, så er hun vekk.

Anne, 30 år, født i Askim og vokst opp med mor, far, bror og søster. Far hadde en jobb som brakte han vekk fra hjemmet i lange perioder. Anne gjentar flere ganger at han var lite tilstede – hun kan nesten aldri huske at han har vært noe tilstede, liksom. *Veldig lite, i hvert fall. Når han var hjemme, så lå'n i badekaret og så gikk'n liksom. Det var det jeg så av han. Noe mere kan jeg ikke huske, at det var noe hyggelig eller noe som helst liksom... Nei, han var veldig slem ... slo søskna mine og mora mi og fløy etter a med kniv og kløpte opp klea hennes – skikkelig gærn... veldig sjalu og alt det der liksom. Så jeg husker det var mye bråk. For det var et helvete, husker jeg. Krite på butikken og gå med lånelapper rundt til naboer og ...Ja, masse sånne greier i hele oppveksten.*

Forholdet til mor beskriver hun som *veldig bra*. *Det har jeg hatt bestandig egentlig, veldig, veldig bra. Bortsett fra de åra som var de verste da, med sånne perioder det ikke var noe kontakt og sånn...* Selv om Anne har vondt for å kritisere mor for noe – ser hun også at mor forsømte dem. Mor og far ble skilt da Anne var 10 år. Mor fant seg en ny mann, og *han tålte ikke oss og så ... han tålte jo ikke oss i det hele tatt. For han var alkoholiker*. Anne valgte å flytte til faren sin en periode. *For det var rett etter at dem blei skilt, da flytta jeg sammen med han og - for at jeg hadde det så strengt hjemme liksom da, sånn at jeg - for av han fikk jeg lov til å drikke og alt var greit, jeg kunne fly med gutter og alt var helt greit liksom... faren min var rimelig syk i huet for å si det sånn. Så han misbrakte meg når jeg var 11 år, så det var da det starta alt sammen...Jeg sa jo ikke dette før jeg var 18 år.* Hun flytta hjem til mor igjen uten noen forklaring... *da var jeg hjemme ei lita stønn, men jeg var jo nesten ikke hjemme da heller, jeg bare fløy liksom. Så – nei, hu fanga ikke opp noe hu, det er det som er så jævlig gærnt, for at hu visste åssen han var, for det har a jo sagt til meg i seinere tid ... Du blir aldri kvitt den derre skyldfølelsen atte henne svikta der liksom, det gjør du ikke. Men jeg går ikke å tenker på det, det gjør jeg ikke.*

Anne, ei flott jente som har hatt det så vanskelig, tatt så mye ansvar for alt som skjedde i familien, som i mange år rusa seg bort fra det hele, men som i dag lever et nyktert liv med egne barn. Hun var ei tapper fattigjente som sloss for livet sitt og vant.

Hanne er 31 år i dag. Født i Oslo, men flytta til Rykkin 10 år gammel sammen med mor og søster. *Mora mi hadde kjempestore problemer, så jeg bodde mye av tida hos besteforeldra mine og på barnehjem ... tror det var veldig dumt at vi flytta til Rykkin, og der – og jeg var en ordentlig jævelunge rett og slett, jeg var ordentlig rampete på skolen og kom inn i en gjeng da som drakk veldig mye og sånt, og så splitta den gjengen seg i to, noen begynte å røyke hasj ... og jeg så veldig opp til de store gutta, ikke sant, og begynte å røyke hasj jeg også...* Far og mor ble skilt når Hanne var 1 år – far var periodedranker. Hanne har også mange gode minner om faren sin. Mor har også alkoholproblemer *..men hu går på jobben også hver dag, så hu begynner ikke å drikke om morran da. Ja, hu venter til a kommer hjem. Skapdranker da. Jeg sitter i stua og hører at korken blir skrudd av, ikke sant. Og jeg blir så irritert, ikke sant, og roper på kjøkkenet at du kan godt ta med deg flaska di inn i stua liksom ... og da blir a*

helt Hu benekter. Ikke noe problem. Hun drikker ikke ... hu blir veldig stygg i fylla, innmari stygg i fylla...så jeg legger litt av skylda på henne, men det er klart at det er min skyld, men akkurat da så ... og jeg mener den gjengen jeg vanka i, ikke sant – det var en sånn fotballbane foran blokka vår da, og der satt vi jo ofte, ikke sant, og der sprada mora mi på verandaen drita full i BH`en og trusa, ikke sant. Det var flaut i den tida der altså, ikke sant ...

Hanne er ei kvikk og oppvakt jente med mye humor. Omtaler seg sjøl som ei rampejente. Har ikke problemer med å forstå at bakgrunnen hennes har hatt betydning for hennes mangeårige rusmisbruk, men hun er mer enn villig til også selv å ta ansvar for at det ble som det ble. Hennes slagferdighet, sjarme og kreativitet har nok reddet henne mer enn en gang.

6. Noe kvantitet

Aldersfordeling:

Yngste 19 år

Eldste 39 år

Median 30.5 år

Gjennomsnitt 29.3 år

Vokst opp:

2 vokst opp i Oslo

2 vokst opp i Akershus

6 vokst opp i byer/tettsteder ellers i landet

Vokst opp med hvem:

2 har vokst opp med biologiske foreldre og søsken

1 har vokst opp med bestemor fordi mor var uegnet som omsorgsperson og far ukjent

1 har vokst opp på diverse barnevernsinstitusjoner og fosterhjem

1 vokst opp med biologiske foreldre, så med mor og søsken

5 vokst opp med biologiske foreldre, så stemor/stefar i kortere eller lengre perioder pluss søsken og halvøsken.

Mors og fars yrker:

Bortsett fra en familie hvor far hadde eget firma, hadde mor og far/omsorgspersoner yrker som lavere funksjonærer, fabrikkarbeidere, transportarbeidere og vaskejobber.

Rusmisbruk i hjemmet:

8 vokst opp med rusmisbruk i hjemmet

2 vokst opp i hjem hvor det ikke var rusmisbruk

Seksuell erfaring før prostitusjon/sekuelle overgrep:

6 personer har gjennomsnittlig seksuell debutalder 13.5 år (median samme)

3 personer har vært utsatt for seksuelle overgrep av far, stefar, onkel og fosterfar.

1 person vet vi ikke noe om.

Egen rusdebut/ruskarriere:

2 har ikke rusproblemer

8 har rusproblemer, derav 7 som har mye erfaring med heroin og 1 som misbruker mest piller og alkohol.

Median rusdebutalder 12.5 år

Gjennomsnittlig rusdebutalder 12.75 år

Kortest ruskarriere 4 år

Lengst ruskarriere 27 år

Gjennomsnitt 15.4 år

Median samme

Søsken med rusproblemer:

3 har søsken med rusproblemer

3 har ikke søsken med rusproblemer

2 vet vi ikke noe om

2 har kun småsøsken

Prostitusjonsdebut:

Median debutalder

14.5 år

Gjennomsnitt samme

Hvor fant prostitusjonsdebuten sted?:

3 personer debuterte på "prostitusjonsstrøket" i Oslo

3 debuterte i "Stenersgata" i Oslo

1 på haiketur på Østlandet

1 gjennom sextelefonen

1 hjemme hos en eldre mann i drabantby i Oslo

1 på Strandkaaien i Bergen.

Debut alene?:

6 av kvinnene startet sammen med eller ble introdusert av en mer erfaren venninne eller søster.

4 startet alene.

Visste kunden?

4 tror ikke kunden visste at hun var mindreårig

5 mente at han visste

1 sier ikke noe om det

Prostitusjonserfaring:

2 har erfaring fra både gate- og innendørsprostitusjon

1 har kun erfaring fra prostitusjon i leilighet og rettet mot et spesielt miljø

7 har erfaring kun fra gateprostitusjon

2 av kvinnene prostituerer seg ikke i dag

Deres meninger om prostitusjon:

1 sier det er ok

4 er ambivalente

5 er svært negative

Kontakt med hjelpeapparatet:

9 av 10 har hatt kontakt med barnevern

1 har ikke hatt kontakt med sosialapparatet før hun var 20 år

5 av 10 har vært plassert på institusjoner som: barnehjem, fosterhjem, pikehjem, familiehjem, ungdomshjem, besøkshjem og ungdomssenter

5 av 10 har hatt kontakt med barnevern gjennom samtaler, rådgivning, tilsyn, barnefordelingssaker, barnevernsvakt og støttekontakter

Ingen av kvinnene kan huske at hun ble spurt om hun prostituerte seg – noen nevnte det selv.

Skoleproblemer:

Alle 10 rapporterer om massive skoleproblemer som førte til alt fra obs-klasse, samtaler med lærere, rektorer, rådgivere, skolepsykologer, helsetjeneste, utvisninger og overflyttinger til spesialskoler og lignende.

2 sier de var skoleflinke, men skofta mye på grunn av andre problemer.

7. Prostitusjonsdebut

En sosialarbeider jeg møtte under skriveprosessen sa: *"Husk at ethvert barn trenger støtte, omsorg, plass og næring. Mangler de det kan det fort gå galt"*. Hva var det som gikk så galt for kvinnene jeg intervjuet? Hvorfor ble prostitusjon et alternativ og i så ung alder? Vi skal se nærmere på motivene deres, både hvordan hun selv forklarer det og hva jeg ser som mulige årsakssammenhenger. Jeg har alltid sagt at folk gjør det de tror er lurest i situasjonen – at det alltid er en god grunn for at vi velger å gjøre det vi gjør. Men den logiske forståelsen og forklaringen er ikke alltid åpenbar og bevisst for den som handler eller for omgivelsene rundt. Prostitusjon kan også ses som handlingsalternativ som gir mening for den som "velger" det. Det er snakk om å takle livssituasjoner på den måten hun synes er tilgjengelig for henne. Men før vi forsøker å finne noe meningsinnhold i disse 10 debutene, skal jeg drøfte noe rundt deres unge alder, hvor prostitusjonen fant sted og hvordan.

Når debuterte de?

Den yngste av kvinnene var 13 år da hun debuterte i prostitusjonen. Hun forteller om ei lita jente som hadde flykta fra en uholdbar hjemmesituasjon inn til storbyen. For å få tak over hodet betalte hun med sex, og for å få mat og klær var veien til Stenersgata kort. Som hun sjøl sier: *det er ikke alltid når du er 13 år at du tar de riktige avgjørelsene...* Selv om Joruns situasjon på flere vis er ekstrem, debuterte hun ikke mer enn ett år tidligere enn de andre i mitt materiale, kanskje ikke mye før de fleste med tidlig prostitusjonsdebut? Hva som er gjennomsnittlig debut for de som starter før de er 16 eller 18 år vet vi ikke. Det er ikke foretatt noen kvantitativ undersøkelse spesielt om dette. Sannsynligheten for at den ligger omtrent på 14.5 år, som i mitt materiale, er til stede. Vi hører sjelden beretninger om svært tidlige debuter. Politiets nedtegnelser fra slutten av – 80 årene viser at den yngste de hadde tatt hånd om var 12 år. Det er ingen ting som tyder på at det skulle være mange barn i gateprostitusjon, men utelukke det helt kan vi ikke.

Når det gjelder debutalderen generelt i gateprostitusjonen viser 2 undersøkelser et gjennomsnitt på henholdsvis 18.5 år og 15.5 år (C. Karlsen og Høigård/Finstad). Vi har en fornemmelse om at alderen blant gateprostituerte er blitt høyere med årene. Om antagelsen holder vann, gjenstår å

undersøke. Vi har derfor ingen sikre data på om det betyr at de debuterer senere eller blir værende lenger i prostitusjonen.

Debutalderen hos kvinner som jobber på innemarkedet er undersøkt i to ferske forskningsrapporter. Der er debutalderen henholdsvis 26.5 år og 24 år (median). (May-Len Skilbrei og Morten Müller-Nilssen) Vårt inntrykk om at kvinnene på innemarkedet er noe eldre enn de på gata stemmer således.

Seksuell lavalder og prostitusjon

I kapittel 2 definerte vi barn til å være de under 12 år og ungdom fra 13 år og oppover. Vi har i lengre tid hatt en debatt om å senke den seksuelle lavalder i Norge. Både Norge og Sverige har 15 års grense. Det er åpenbart at alderen ikke sier alt om et menneskes modenhet. Vi utvikler oss forskjellig både intellektuelt, følelsesmessig og kroppslig. Noen bruker lang tid på å modnes, andre er tidlig modne. At noen modnes fort kroppslig betyr heller ikke alltid at den følelsesmessige modenheten holder tritt. Så selv om det er store variasjoner både innen aldersgruppene og hos det enkelte individ, trenger vi noen definisjoner og grenseoppganger som skal tjene grupper av befolkningen. Vårt lovverk bl.a. setter slike grenser. Innvendingene mot å redusere den seksuelle lavalderen går ut på at unge mennesker trenger beskyttelse mot overgrep fra voksne og at en reduksjon vil virke som et signal til voksenverden om at nå er unge mennesker ”lovlige”.

Motivene for å senke alderen er naturligvis ikke å gi et slikt signal, men å gi ungdom mulighet til frivillig utforskning av egen seksualitet. At vår seksualitet skal være til glede og berikelse for oss, kan være vanskelig å få øye på i en kultur hvor seksualiteten ses på som noe problematisk som ofte er forbundet med synd, skam og overgrep. Mon tro om ikke en undertrykkelse av seksualiteten er en forutsetning for prostitusjonen?

Når det er sagt, er det viktig å slå fast at det ikke er i prostitusjonen ungdom skal utforske sin seksualitet. Vi vet i dag mye om prostitusjonens skadevirkninger enten det er en direkte følge av prostitusjonen, livet på gata eller samfunnets negative syn på henne. Ungdom i denne aldersgruppen er ofte sårbare og på leting etter identitet og tilhørighet. Vi har reservasjoner mot at ungdom mellom 15 og 18 år skal delta i kommersielle seksuelle sammenhenger.

Vi anbefaler derfor at det i Straffeloven bør settes en minstealder i prostitusjon på 18 år.

Dette vil være i samsvar med lovverket i de andre Skandinaviske land.

Hvor og hvordan starta de?

Kjente prostitusjonsarenaer

Respondentenes prostitusjonserfaring spenner over et tidsrom på 26 år. De eldste startet sin karriere i Stenersgata i Oslo. Den yngsteprostituerte seg i boligområdet hun bodde. De debuterte på følgende steder:

3 i Stenersgata i Oslo

3 på ”prostitusjonsstrøket” i Oslo

1 på haiketur på Østlandet

1 gjennom sextelefonen

1 i drabantby i Oslo

1 på Strandkaien i Bergen

8 av 10 debuterte på kjent prostitusjonsområde. Både Stenersgate, Strandkaien i Bergen, prostitusjonsstrøket i Oslo og sextelefonen er velkjente områder for prostitusjon. At ”offisielle” prostitusjonsstrøk kan virke som en magnet på mennesker med problemer, forundrer ikke. Slik har det vært i alle år.

Wenche: *På Strandkaien vel. Det er jo der det foregår...*

Jorun: *Jeg hadde hørt om Strøket – lest om det. Hørt om det via nyheter og lest om det i aviser. Men jeg visste ikke direkte ...*

Anne: *Så vi fanga opp alt som hadde med sånn rus og prostitusjon, alt sånt. Og da hørte vi om Stenersgata og alt det, og så begynte vi å svirre rundt da, når vi hadde fri fra skolen og skulka 2 timer og begynte å titte på jentene og sånn. Og så skulle vi prøve oss da ...*

Mona: *...så begynte jeg å ringe en sånn kontakttelefon vet du, sånn åpen linje og sånn som fantes for noen år siden. ...så jeg følte meg litt prostituert når jeg hørte at dem stønna og fikk orgasme i telefonen og sånn... og så fikk jeg spesielt kontakt med en, som var jævla slibrig..... og så møtte jeg han da,....da hadde jeg sex for første gangen.*

Turid: *Venninna mi og jeg haika inn til Oslo, ho hadde vært her inne før, jeg hadde liksom ikke vært noe innpå her.... Og så blei jeg med på en sånn tur. Det var ho som tok meg med på Strøket. Ja, det var ett par dager og sånn. Jeg satt på en benk ved Steen & Strøm og venta på a først...*

Hanne: *Den første turen husker jeg innmari godt. Jo, for da hadde jeg stått veldig lenge i Strøget-passasjen og ventet. Det het jo Strøget, ikke sant, og jeg visste ikke om noe annet strøk jeg. Jeg sto der å venta lenge altså, i flere timer, og så*

ringte jeg til venninna mi og spurte hvorfor det ikke skjer no. Og da fortalte hun at det ikke var det strøket – nei, så kom jeg til Bankplassen.

De fleste av kvinnene hadde tatt et lite eller langt skritt vekk fra hjemplassen for å prostituere seg. Årsakene til mobiliteten kan være flere. Noen ønsker seg vekk fra det sosiale innsynet på hjemstedet. Men for flere ser det ut til at det var viktig å finne et etablert marked tilgjengelig for prostitusjon. En kunne sogar sitte i sin egen stue og benytte seg av sextelefonen for å oppnå prostitusjonskontakt. Noen reiste fra andre byer inn til Oslo og de som bodde i drabantbyene dro inn til sentrum til det åpenlyse gatemarkedet.

Disse miljøene er på mange måter ekstreme og virker lite trolig forlokkende på hvilken som helst norsk ungdom – men er tiltalende på ungdom i drift.

Vi må hele tiden spørre oss hvordan vi kan begrense markedene. Å ha et synlig, offisielt og etablert prostitusjonsmarked, kan føre til rekruttering. Det er derfor nødvendig at sosialarbeidere og politi har som mål å hindre nyrekruttering til miljøet spesielt fra de unge. Jevnlig oppsøkende tjeneste har betydning ikke bare for å forhindre nyetablering, men kan også virke som et signal til det etablerte miljøet om at det finnes alternativer. En av kvinnene jeg intervjuet fortalte følgende om et møte med sosialarbeidere hun kjente:

..jeg husker han derre Gunnar, for han hadde en dunjakke som lyste opp. Du så han lang vei. Ville du ikke treffe han, så kunne du snike deg bort. Jeg kan huske du og Arne, dere dukka plutselig opp overalt... Og det var veldig sånn, å nå hadde man fått litt hjelp og sånn og så var man der igjen på strøket, så da følte man at uff nei. Det var litt sånn at de er jo så all right liksom, så hyggelige, nå har vi liksom fått den hjelpen og så står jeg her igjen. Og til og med en gang så fløy jeg oppi en søppelcontainer og gjemte meg. Jo, jeg gjorde det. I full fart og så bums nedi der...

Om det er en anerkjent sosialarbeidermetode å skremme bort noen, vet jeg ikke. Tydeligvis kan vi fungere som påminnelse om et liv utenom prostitusjonen.

Flere av kvinnene omtaler prostitusjonen med ambivalens og selve debuten som en grense å trække over. Hjelpeapparatet har derfor mye å hente på å ha et aktivt arbeid ute i miljøene.

Altså først så dro jeg ned en gang aleine ... Så hadde jeg på meg veldig, hullete bukse, store huller her og der. Så dro jeg ned i... og så gikk jeg ned der og så turde ikke jeg og så gikk jeg hjem. Så hadde jeg snakket med to forskjellige venninner om det – altså hun ene, hun var fattig sjøl, hun som ikke hadde mat hjemme engang, hun ble med meg ned. Hun så ut som hun ar 16 og hun var bare 12. Og så dro vi dit ned. Og

så – da hadde jeg et stort hull der og et stort hull der, og en sånn genser som var populær på den tiden, sånn med masse huller, sånn heklet. Og så sto vi liksom der, og så gikk vi og så turde vi liksom ikke da, men så var det et portrom, altså en sånn døråpning, og så sto vi der liksom, inni der da. Og så når det stoppet biler, så snudde vi ryggen til. Og så bare sto vi og snakket med hverandre og så snudde vi ryggen til, ikke sant. Så husker jeg det var en fyr som kom bort og snakket til oss, og vi bare overhørte han, for han spurte hva vi gjorde der: nei, vi bare står her liksom. Og så prøvde han liksom sånn, men vi nei, nei, vi bare overhørte han. Og så gikk han da. Og flere biler som kom helt bort og som stoppet på fortauet der og vi bare nei, nei, nei... Vi turde ikke. Og så samtidig som vi hadde lyst på pengene og så var det jo litt spennende, ikke sant.... Og så til slutt så kom det en fyr, en tusseladd, en nerd – han hadde ransel på ryggen og kom tuslende bortover. Han hadde aldri vært der før da. Og han turde vi snakke med. Og så skulle vi få 400 kroner for å runke han, og selvfølgelig – vi ville ikke gjøre noe annet da. Og så dro vi opp til en kirke et kvartal borte og så sto vi i portrommet der og så – ja, og så gjorde vi det; vi synes det var litt sånn ekkelt da liksom

Vi må også være årvåkne mot at nye markeder skal få etablere seg. For en del år tilbake ønsket Oslo kommune å begrense eller bli kvitt de nye og godt synlige massasjeinstituttene som dukket opp i byen. De tok i bruk *Plan og bygningsloven* og sammen med en lovendring av Straffelovens § 206 som rammet utleie av lokale til prostitusjonsvirksomhet, evnet dette å redusere de synlige massasjeinstituttene i hovedstaden. Man håpet at virksomheten skulle bli mindre forlokkende når den ikke var så tilgjengelig. På noen få år gikk antallet massasjeinstitutter ned fra rundt 40 til nå 10 – 13. Deler av virksomheten trakk inn i private leiligheter. Det gjenstår å se om tilgjengelighet og grad av synlighet har betydning for rekrutteringen til virksomheten, men det er å håpe.

Ingen ny Stenersgate.

Gjennom flere år var Stenersgate et prostitusjonsmarked for de unge. De ”eldre” kvinnene den gang prostituerte seg fra Øvre Vollgate og nedover mot Børsen hvor det tradisjonelle prostitusjonsstrøket også befinner seg i dag. (Situasjonen er annerledes når det gjelder gutteprostitusjon. Det ligger utenfor denne rapporten å beskrive dette fenomenet. Flere personer på Pro Sentret jobber spesielt med mannlig prostitusjon og jeg henviser til deres publikasjoner om dette).

Stenersgata som prostitusjonsstrøk eksisterer ikke lenger. I dag kjenner vi ikke til noe prostitusjonsområde i Oslo spesielt for ungdom. Dette undersøkte vi i forbindelse med

Prostitusjonsdebut. Vi intervjuet politiet både i sentrum og i utkantene. Sentrumspolitiet antydte at prostitusjon sikkert forekom i drabantbyene, mens politiet i utkantene trodde dette var et

sentrumsfenomen. Sosial- og barnevernsarbeidere vi intervjuet kunne heller ikke peke på noe geografisk område for ungdomsprostituasjon i Oslo.

Fordi vi tror at stor tilgjengelighet i prostituasjonsmarkedet kan virke befordrende på prostituasjonen, ønsker vi å bidra til at et ungdomsmarked ikke får fotfeste igjen. Våre egne medarbeidere som arbeider ute i miljøene må være spesielt årvåkne. Ikke minst er samarbeidet med andre instanser som driver oppsøkende arbeid i Oslo sentrum viktig.

Sommeren 1997 overvåket Pro Sentret sammen med Nadheim, Natthjemmet og politiet tilstrømningen til prostituasjonsstrøket i Oslo. Kartlegginga gjaldt "debutanter" i Oslos gateprostituasjonsmiljø. Altså ikke de kvinnene vi kjente fra tidligere. Noen konklusjoner fra kartleggingen:

- 33 "nye" kvinner (nye for oss)
- Aldersspredning 19 – 50 år. Median 29 år. Ingen under 18.
- Kvinnene kom fra de fleste fylker i landet med unntak av de fire nordligste samt Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane. Kun 6 fra Oslo/Akershusregionen. 4 utenlandske med fast bopel i Norge.
- De fleste hadde rusproblemer, noen få oppgir andre årsaker som for eksempel økonomiske problemer.
- Over halvparten traff vi på kun 1 –2 ganger, noe som kan bety at de var i Oslo en kort periode, for så å reise hjem eller videre. En vanlig uttalelse var: *"Det er lettere tilgjengelig og billigere stoff som gjør at jeg er her nå"*.
- De fleste har startet sin prostituasjonskarriere i en annen by– i annen kommune. Anslagsvis kun 3 – 5 debuterte på strøket i Oslo.

Typisk var altså den rusmisbrukende kvinnen på 29 år som hadde prostituasjonserfaring fra annet sted enn Oslo. Fordi stoff var vanskelig tilgjengelig i hjembyen for øyeblikket, dro hun inn til Oslo for å skaffe penger og dop. Hun ble en kort periode for så å reise hjem.

Denne kartleggingen var viktig på mange vis. For det første viste den at "sommergjestene" på strøket ikke var de pur unge som media hadde hevdet. For det andre ble det stadfestet at nesten ingen debuterte tilfeldig i Oslo. De hadde alle erfaring fra andre steder. At prostituasjon kan forekomme over hele landet, i de fleste større og mellomstore byer har vi hevdet i mange år. Registreringa fra sommeren 1997 viser det. På sikt ønsker vi å ta initiativ til en kvantitativ undersøkelse av hvor prostituasjonen forekommer i Norge og mobiliteten i den. Større kunnskap om markedet kan bety bedre forebyggende tiltak.

Tilfeldig eller planlagt?

Av de jeg intervjuet vet vi at 8 debuterte på et kjent prostitusjonsområde. Alle hadde de en bevissthet om at de oppsøkte prostitusjon. Deres ulike beveggrunner for å starte skal vi komme tilbake til, men de gir alle uttrykk for at de visste hva de gjorde. Vi har hatt en tendens til å tillegge kvinnene på innendørsmarkedet mer bevissthet i forhold til å "velge" prostitusjon. Morten Müller-Nilssen sier i sin rapport **Et genitalt samfunn:**

Omstendighetene rundt kvinnenes (les: de som jobber på innemarkedet) debut er også ganske annerledes enn for kvinnene på gata. Høigård og Finstad (1986) viser hvordan det for disse kvinnene skjer en gradvis utvikling, der kvinnene ofte kommer i prostitusjonsmiljøet via rus, venner eller på andre måter før de starter selve prostitusjonen. Deretter finner det sted en gradvis utvikling (eller utglidning) mot den første turen. Det blir tydelig at dette er en utvikling kvinnene selv ikke deltar aktivt i; de er ofte ikke selv aktører i beslutningsprosessen fram til debuten. Dette er helt annerledes i mitt materiale. Her er det snakk om en aktiv og bevisst beslutningsprosess fram mot debuten.

Jeg synes Müller-Nilssen (eller Høigård/Finstad?) blander sammen to forskjellige ting. At kvinnene på gata ofte er i en tvangsmessig situasjon, at deres bakgrunn og motiver for å prostituere seg er andre enn hos kvinnene på innendørsmarkedet, betyr ikke at de er ubevisste i forhold til valg av prostitusjon. Mitt materiale viser meg tydelig at kvinnene absolutt deltok aktivt og var aktører i beslutningen. At man har få valg betyr ikke at man er ubevisste om de som er.

6 av kvinnene ble introdusert i prostitusjonen av en venninne eller søster, motivene for flere var å skaffe penger til dop, mange hadde en vanskelig oppvekst og flere var seksuelt misbrukt. Disse momentene kan forklare hvorfor prostitusjonen ble et alternativ, men at kvinnene både hadde bevissthet om valget og deltok aktivt, er utvilsomt.

Jeg hadde begynt å lese "Hard Asphalt" og så hadde jeg lest "Å være ung er for jævlig". Og det hørt veldig spennende ut.

...vi pleide å gå akkurat kvartalet rundt – rett nede ved Steen & Strøm der, og så antikvariatet der vet du, som ligger på hjørnet, satt oss gjerne på trappa og spiste is eller løste kryssord eller liksom lot som det ikke var det vi var ute etter da, men så unge som vi så ut så sto vi ikke lenge der av gangen altså.

Jeg hadde begynt å lukte – jeg og venninna mi – veldig mye på det da, så vi hadde jo øra helt sånn da, ikke sant, dem sto og vibrerte. Så vi fanga opp alt som hadde med sånn rus og prostitusjon, alt sånt. Og da vi hørte om Stenersgata og alt det, så begynte vi å svirre rundt da, når vi hadde fri fra skolen og skulka 2 timer og begynte å titte på jentene og sånn. Og så skulle vi prøve oss da...

Så var det venninna mi som først hadde vært nedpå Strøket og tatt en tur, da var ikke jeg med til byen. Og så kommer hun tilbake og sier at hun har vært på Strøket og det vakke så fælt som vi hadde hørt og sånn...

...fordi søstra mi hadde gjort det – eller jeg spurte liksom åssen henne kunne bruke så mye stoff da, så hu fortalte at hun gikk på Strøket.

For 2 av kvinnene derimot kan det se ut som begynnelsen var mer tilfeldig:

...vi er kommet nå til 15 år. Så ja, begynte jeg å vanke med han og sånn, og det ga meg egentlig mange fordeler, for jeg fikk det jeg trengte av alkohol og tabletter og sånn, for å ligge med han. Og det var jo en grei måte....men jeg syntes ikke det var riktig å på en måte bruke kroppen min for det til gjengjeldelse da ... det er jo der jeg også blei presentert for kamerater av han.. dem kunne pule meg, for å si det sånn. Og så fikk jeg tabletter og alkohol...Jeg vanka med en venninne før, i samme miljø som den mannen jeg snakka om, men når hu skjønnte hva jeg dreid med, så kutta hu ut meg.

Og det var helt tilfeldig altså. Det var ikke det med penger som satte karusellen i gang, det er det som er det verste. Jeg var i ... og da haika jeg. Det var liksom veldig grei måte å reise på. Jeg fikk da haik med en mann fra Oslo, 35 år eller noe sånt. Og vi kjører nedover og så begynner han å stryke meg oppover låret; hei, hei sier jeg, hva er det du gjør for noe. Nei, liksom nå skulle jeg få, så tilbød han meg 1000 kroner hvis han fikk lov til å ligge med meg. Jeg tenkte som så, altså jomfru var jeg ikke, jeg hadde min seksuelle debut som 13 åring og tenkte som så, skitt pokker, hvorfor ikke. Og det var, fant jeg ut, utrolig lettjente penger, det var 10 minutter og 1000 kroner.

Disse debuterte ikke på kjent prostitusjonsarena. Og selv om bakgrunnen deres kan gi oss pekepinn om at prostitusjonen ikke var tilfeldig, ser den ikke ut til å ha vært bevisst planlagt slik de andres var.

Hvorfor starta de?

Ofte blir jeg spurt hvorfor prostituerer hun seg? Jeg blir alltid litt i stuss på hva jeg skal svare. Ikke fordi jeg ikke vet noe om årsakene til prostitusjon – men fordi jeg er engstelig for å gi forenklete svar som kan fyre opp under gamle myter eller skape nye. Mange som stiller spørsmålet, spør fordi de aldri kunne tenke seg selv i en slik situasjon. Prostitusjon er noe andre bedriver, noen som er temmelig annerledes enn meg. Hvis jeg spør hva de tror er årsakene, vil vedkommende ofte svare noe som ligger fjernt fra sin situasjon. Vi leter etter de enkle svarene som kan si oss hvorfor noen kan bedrive noe så uforståelig som prostitusjon. Hvis jeg ikke gir forståelige svar som rusmisbruk og seksuelle overgrep, blir jeg ikke trodd. Kan vi forklare det med dårlige livsbetingelser, er alt såre

vel. I de tilfellene hvor det ikke er mulig motiv, blir vi mistenksomme og leter etter underliggende psykologiske avvik som kan gi forklaring. Blir det for mange årsaksforhold, føler vi alle et behov for å forenkle. Jeg synes jeg står oppe i slike dilemmaer daglig i mitt ordinære arbeid på Pro Sentret. Jeg skal lære bort noe vettugt om prostitusjon, men samtidig må jeg avpasse kunnskapen slik at folk kan ta den. På den annen side må jeg ikke forenkle slik at gamle og nye myter oppstår. Særlig vrient kan dette bli i møte med dagspressen. Her oppleves det som en selvmotsigelse å forklare menneskelige prosesser med korte og fyndige svar.

Når man først skal forske på vanskelige menneskelige fenomener, skal vi både vise nyanser og mangfold, noe som kan komme i motstrid til vitenskapens ønsker om syntese og forenkling. Generaliserer man for mye, blir det fort en sannhet at alle prostituerte er slik, føler slik, mener slik og opplever prostitusjonen slik. Noen gang er ikke forskeren å laste, men media og andre som formidler kunnskapen. På 1970 – 80 tallet ble det forsket mye på prostitusjon i Skandinavia. Mye spennende og nødvendig materiale kom fram, men en hake ved forskningen var at den konkluderte for bombastisk og politisk. I så måte skapte den et for ensidig bilde både av hvem denne kvinnen var, hvorfor hun prostituerte seg og hva det gjorde med henne. De politiske korrekte svarene denne forskningen ga, førte til at det for mange år framover ikke var mulig å stille kritiske spørsmål uten å bli tatt til inntekt for det stikk motsatte syn – nemlig at prostitusjon skulle være all right.

Jeg synes så desidert at tida er inne for å få lov til å stille alle mulige spørsmål rundt tema. Mest engstelig er jeg for de som hevder å ha funnet hele sannheten. Når jeg skal forsøke å gi noen svar på hvorfor disse kvinnene startet med prostitusjon, står jeg naturligvis i fare for nettopp å forsterke myter om den prostituerte kvinnen. Derfor har jeg behov for å poengtere at jeg kun har intervjuet 10 personer og fra et begrenset miljø. Jeg hevder derfor på ingen måte å gi et fullgodt svar på alle motiver kvinnene i prostitusjonen har. Her vil jeg henvise til Morten Müller-Nilssen og May-Len Skilbreis arbeider. De har intervjuet kvinner på innendørsmarkedet og deres arbeider bidrar til å utvide bilde. Muligens har jeg ikke engang fått fatt i alle årsakssammenhengene hos de jeg intervjuet. Den enkelte har gjerne selv flere motiver enn ett – både de som er åpenbare for henne og de mer skjulte. Jeg kommer sikkert bare til å berøre noen av dem.

Prostitusjon som løsningsstrategi

På et individualpsykologisk plan kan prostitusjon forstås som en strategi for å løse følelsesmessige dilemmaer. Dette gir mening for meg. Flesteparten av kvinnene forteller om en barndom og

oppvekst fylt med utrygghet og svik. Mangel på stabile omsorgspersoner, få grenser, seksuelle overgrep, ingen som så eller bekreftet henne, få som brydde seg. Innenfor disse rammene forsøkte de å løse sine livsproblemer som best de kunne. Mange tok ikke bare ansvar for seg selv – men også for søsken og foreldre. Gikk noe galt, tok de gjerne skylda. Flere opplevde at de bare hadde seg selv å stole på. Som unge jenter var de aktive og handlende. De ga seg ikke over – de forsøkte mange løsninger før prostitusjon ble et alternativ. Prostitusjon kan tolkes som et kraftfullt uttrykk på en dramatisk livssituasjon.

I tillegg til å forstå prostitusjonen som en løsningsstrategi – øyner jeg motiver som å søke spenning og eventyrlyst. Det å utforske seksualitet har vi bare snakket om når de gjelder homofil gutteprostitusjon – er det utelukket at jenter kan ha et slikt motiv? Og så de evinnelige pengene – en plausibel årsak som rommer så mangt. Disse momentene vil jeg komme tilbake til etter hvert.

”For å overleve”

At kvinner i ekstreme situasjoner tyr til prostitusjon vet vi. Fattige kvinner i Thailand og India har sett prostitusjon som en måte å overleve på. Nå fører fattigdom til at russiske kvinner drar over grensa i Nord for å tjene noen usle kroner hos villige norske menn. Vi er mange som ikke er i tvil om hva vi ville gjort under de samme livsbetingelser. Selv om ekstreme situasjoner ikke bare innebærer materiell nød, var en av mine respondenter i en slik situasjon.

Hun ble som spedbarn tatt hånd om av det offentlige hjelpeapparatet, plassert på barnehjem og fosterhjem. Hun ble som 6 åring misbrukt av fosterfar. Da hun fortalte dette til en lærer på skolen, fikk hun høre at hun hadde livlig fantasi. For en periode ble hun sendt til et barnehjem, men returnert til fosterfamilien etter en stund. Overgrepene fortsatte.

Fram til jeg var nesten 14 år. Og da stakk jeg hit til Oslo. Ja, for jeg sto i Oslo med en liten koffert – litt større enn den håndveska der og så en bag ved siden av og så hadde jeg 8 kroner. Og jeg ville for mitt bare liv ikke tilbake. Derfor så måtte jeg... Da leide jeg et rom hos en fyr, og jeg måtte yte seksuelle tjenester for å leie rommet da. Men det var i hvertfall et tak over hodet...det var for å komme vekk, jeg greide ikke mer, jeg måtte bare gjøre noe for ikke å gå fra forstanden. Da skulle jeg liksom begynne å ta mine egne avgjørelser som har stor betydning for resten av livet... for det første måtte jeg holde meg mer eller mindre skjult, fordi jeg var redd for at politiet skulle ta meg og sende meg tilbake. Så jeg var livredd for å bevege meg ute, og spesielt på Strøket, og jeg var så ung. Men i den tida var det Stenersgata vet du, så det var der nede vi gikk

Jorun hadde ingen tillit til voksne personer. Hun opplever at hun ikke har hatt noen å stole på. Hun så ingen andre måter å livnære seg på enn prostitusjon.

At det finnes ungdom under offentlig omsorg som kan berette om samme skjebne som Jorun, burde opprøre oss. Jorun sjøl tror hun hadde hatt det bedre hadde hun vokst opp i dag:

Hadde det vært barnevern sånn som nå, så hadde jeg blitt spart for ganske mye, trur jeg.

Selv om vi kan håpe at Jorun har rett, viser de andre kvinnens historier at mye gjenstår i offentlig omsorg.

”Jeg vil bort herfra”

På ulike vis under ungdomstida forsøkte flere av kvinnene å gi uttrykk for at de hadde det vanskelig. Ikke alle sa det så tydelig som Wenche og Mona:

Ja, jeg sa til barnevernet at jeg hadde begynt med prostitusjon, for det var jo egentlig et rop om hjelp og det var jo derfor jeg egentlig begynte med prostitusjon så tidlig. Et rop om hjelp til å komme meg vekk hjemmefra. Jeg tenkte at hvis jeg finner på noe drastisk – ja, jeg hadde planlagt det egentlig på en måte, ubevisst så hadde jeg planlagt det.

Ja, det var kanskje fordi jeg hadde det så fælt hjemme. For jeg fortsatte jo bare å rømme hjemmefra, fordi jeg ville jo ikke være hjemme; det var jo helt forferdelig. Det beste de kunne gjort, var å sende meg på fosterhjem. For da kunne jeg hatt et normalt – altså hvis jeg hadde vært heldig og havnet i et normalt fosterhjem.....fordi jeg dro hjem til forskjellige familier....gikk opp til venninner av meg og sånt, så smisket jeg alltid med foreldrene, fordi jeg hadde så lyst til at de skulle være glad i meg. Jo, det beste som kunne ha skjedd var at jeg hadde havnet i et fosterhjem, det hadde vært fantastisk for meg.

”Jeg er noen”

Turid fikk tidlig problemer på skolen. Hun ble stemplet som dum. I voksen alder ble det oppdaget at hun led av dysleksi:

..det som var veldig all right, var når de fant det ut – for da fikk jeg svar på så mange sånne ubesvarte – altså da begynte alt å falle på plass liksom, og det var så all right.

Turid har prøvd å forklare foreldrene hva dysleksi er, men de skjønner det ikke ennå. Hun beskriver en barndom og oppvekst hvor hun ikke ble tatt på alvor, ikke ble bekreftet. Hun ble ikke sett som den hun var. Hvis de så henne, var det de så aldri godt nok.

Anne snakker om å bli forsømt i oppveksten. Dette er gjennomgangstenen for flere. Hun beskriver en mor som ikke hadde tid eller krefter til å gi henne det hun trengte:

Og dårlig råd oppi det hele. Og en mor som jobba hele tida, aldri var til stede, ikke fulgte med på noe – aldri noen som stilte opp på foreldremøter eller var med på noe med turn eller noe som helst, og det husker jeg var grusomt....jeg følte som, husker jeg, at hu dreit i meg liksom, for at hu så jo ingen ting. For du blir oversett hele tida, og du er ikke riktig og skyvi vekk hele oppveksten. Ja, jeg husker det veldig godt, at jeg ønska at hu skulle se det, sånn at jeg fikk oppmerksomhet.

Et rop om hjelp, ønske om å bli sett, tatt vare på og få bekreftet at du er verdt noe. Det kan fort gå galt hvis dette mangler.

Opprør og autonomi

Ikke alle uttrykker behovet for selvstyre og selvstendighet slik Line gjør:

Det var den derre utforskelsestrangen da, til å finne ut ting og klare seg sjøl og sånn, løsrive seg fra masete foreldre og – jeg følte liksom at alle brydde seg og sånn.... Og jeg fikk mange gode råd; ikke gjør sånn og ikke gjør sånn, for det kan bli dumt og sånn, men jeg har alltid hatt en sånn utforskelsestrang i meg – jeg må finne ut av ting sjøl, liksom ikke brydd meg om hva andre har sagt. Og det har blitt et problem, når jeg ser hvordan det har blitt i dag; at jeg skulle prøve ut ting sjøl og ikke kunne høre på andre. Det er noen som sier at du ikke trenger å ha drukna for å jobbe som badevakt, og det er vel egentlig et poeng da – som jeg burde skjønt litt før.

Andre har behov for å klare seg sjøl uten innblanding fra det offentlige. Derfor blir prostitusjon et bedre alternativ for enkelte enn sosialhjelp. Slike historier har vi hørt mange av opp gjennom årene. ”Prostitusjon går i det minste bare utover meg – og ikke behøver jeg å selge sjela mi heller”.

Spenning

Det er slående hvor aktive, sterke og handlingsrettet disse kvinnene er. Deres vanskelige oppvekst har ikke ført til at de har blitt forsiktede og introverte. Tvert i mot. Det er virkestrang, fantasi og dramatik som preger dem. Flere søkte til miljøer hvor det å være annerledes og å oppheve grenser var viktig. Alt skulle prøves. Ingenting var tabu og gjengen

var det naturlige tilholdstedet. Rus og prostitusjon hørte med.

Ja, det var en sånn gjeng som samla seg nede i skauen der da, og det tiltrakk seg folk fra hele distriktet omtrent, og der var det sniffing og drikking og tabletter og alt som var ... Du vet, alle vennene mine var der og da hang jo jeg med da. Jo da, der var det jo kjempetøft å være med de store gutta da vet du! Jeg tror at vi synes det var ekstra tøft, fordi at vi liksom – følte oss som sånne utbrytere på en måte og – vi turte noe som ikke de andre, kjedelige jentene og guttene i klassen tørte, ikke sant! Vi følte oss så voksne og – nesten sånn hevet over dem da. Vi skulle bare ha visst ... vi skulle bare flørte litt med prostitusjon der og da....

En annen sier:

Og så flytta vi da og det tror jeg var veldig dumt – og jeg var en ordentlig jævelunge rett og slett, jeg var ordentlig rampete på skolen og kom inn i en gjeng da som drakk veldig mye og sånt og så splitta den gjengen seg i to, noen begynte å røyke hasj mens andre fortsatte med det de hadde holdt på med da, og jeg så jo veldig opp til disse store gutta, ikke sant og begynte å røyke hasj jeg og....

Spenning og penger og spenning!

Det er mye dramatik og action knyttet til prostitusjon og miljøet rundt. Jeg har hørt kunder begrunne sin tilstedeværelse på strøket på følgende vis: ”Ja, hva skal jeg ellers fordrive tida med, i dag er det jo ikke fotballkamp på TV”. Han hadde da kjørt rundt i flere timer med armen lett henslengt i det åpne vinduet. Bare en spennende fotballkamp danner ut noen timer på strøket. Kvinnene i miljøet kan også bli trukket til strøket selv på de dagene de ikke har tenkt å ta en ”tur”. Her skjer det i hvert fall noe.

Den vanskelige seksualiteten

Seksuelle overgrep

Sammenheng mellom seksuelle overgrep og prostitusjon er det forsket mye på i utlandet, men lite i Norge. Jeg kjenner to undersøkelser hvor dette inngår. Det er Cecilie Karlsen og Morten Müller-Nilssen. Den første har sitt utvalg fra Pro Sentret og Nadheim, altså i hovedsak kvinner i gateprostitusjon. Den andre har intervjuet kvinner på massasjehytter. Carlsen slår fast at 39 % (15 personer) av de intervjuede hadde blitt utsatt for seksuelle overgrep. I Müller-Nilssens materiale

er det kun én person (11%) med slik erfaring. Tallet på seksuelle overgrep i normalbefolkningen ligger i følge Sætre på 19 %. Jeg er ikke overrasket over at det er en høyere forekomst av seksuelle overgrep blant kvinner i gateprostitusjonen enn ellers. Derimot er jeg litt overrasket over at kun 3 personer i mitt materiale har en slik bakgrunn. En uoffisiell kartlegging i 1990 blant 60 av Pro Sentrets brukere, avslørte at 100 % av de som hadde debutert i prostitusjonen før de var 16 år, hadde overgrepsbakgrunn. Men siden jeg har intervjuet et meget lite utvalg, kan jeg ikke si noe kvantitativt om seksuelle overgrep hos de som debuterer tidlig.

Det skulle imidlertid ikke være vanskelig å se at det å ha vært utsatt for seksuelle overgrep fort kan føre til prostitusjon. Det berettes om invadering og tap av kontroll. Mange synes de gjenvinner noe av kontrollen i prostitusjonen. Til en viss grad bestemmer hun når, hvordan og med hvem. Det gjorde hun ikke som barn. De tre jeg snakket med setter overgrepene mer eller mindre i direkte sammenheng med prostitusjon:

*Han misbrukte meg når jeg var 11, så det var da det starta alt sammen...
... altså jeg tenkte sånn jeg – jeg var jo ødelagt allikavel jeg, så hvorfor kunne ikke jeg tjene penger på det. Og jeg hadde behov for penger, for når du skulle ruse deg og sånn så – jeg fikk jo ikke noe hjemme, så jeg måtte finne på noe. Så da tenkte jeg, hvorfor ikke?....*

Hadde ikke jeg blitt misbrukt, så hadde jeg heller ikke stikki derfra, ikke så tidlig i hvert fall. Jeg hadde ikke det. Da hadde jeg vært der til jeg var litt mer voksen. Til å normalt kunne greie meg selv.

Det er forståelig at Jorun er bitter:

Hadde`n levd så hadde jeg slått ´n i hjæl eller noe alla det. Jeg spytta på grava hannes før i sommer.....

Line har flere overgrepshistorier bak seg, både med onkel og stefar.

Det er klart at sånn som incest og sånn, det setter sine spor da. Det er klart som 15 år så er jeg merka av det på en måte. Jeg trur det har styrt veldig mange av valga jeg har gjort feil i livet.

Line har heldigvis kommet så langt at hun ser at prostitusjon ikke var et riktig valg for henne:

...faen, hva er dette for noe, men du verden hvor enkelt det var når du bare hadde gjort det et par ganger, for det kjører biler hele tida som er interessert i å ta med seg damer.. Det er ekkelt da, fordi du veit at på en måte kroppen din blir brukt da. Jeg håper på en bedre framtid egentlig.

Utprøving av seksualitet?

Blant gutter som selger sex til menn er det ikke sjeldent vi hører at utprøving av seksualitet er et motiv. Vi har aldri hørt noen av kvinnene på gata si det samme. For det første er det sjeldent at kvinner overhode snakker om å teste ut sin seksualitet. For det andre er det tabu å forbinde prostitusjon med selgers seksualitet. Prostitusjon er knyttet til menns seksualitet sier vi ofte.

Kvinnene jeg intervjuet var alle tidlig ute med seksuell debut, gjennomsnittlig 13.5 år. Debutalder for jenter er 17.1 år.

De mer utagerende og handlekraftige jentene som fant tilhold i gjengen, hadde sin debut der

I den gjengen så var det veldig vanlig at jentene dem gikk på omgang liksom, sånn – var rusa vet du eller fulle og så – ja, i kveld skal jeg ha den jenta og sånn ...fikk overhode ikke noe ut av det. Ja, ja. Det hendte jo liksom – vi jentene var forelska – jeg vet ikke hva gutta var jeg, men at vi var forelska og sånn, og da følte vi oss kjempeheldig da, at vi ble valgt ut av akkurat den.

Ja, altså det var en som jeg husker som tok dyden på meg, da var jeg møkka full liksom, og det var en av dem som vanka i den gjengen da 12 år eller noe sånt. Og så var jeg sammen med en gutt da, fra jeg var – ja, rundt da 12 –13 års alderen det også.

En av kvinnene hadde sin seksuelle debut med en prostitusjonskunde. Hun beskriver liten seksuell kontakt med andre utenom prostitusjonsverdenen.

Det som er problemet, er at jeg aldri har hatt et normalt ungdomsliv og seksuell-greie, så jeg har kjempeproblemer i dag, for å kunne fungere ... jeg har kjempeproblemer med kropp og sex og alt sånt, det har jeg veldig problemer med ... jeg har aldri hatt et normalt forhold til en gutt, og pappaen til sønnen min traff jeg på Strøket, selv om det blei en annen greie, men han kjørte på Strøket første gang jeg traff n, og han har jeg vært sammen med i 8 år siden – det er ikke noe seksuelt mellom oss siden guttungen ble født...

Mange med henne kan berette om seksuelle vanskeligheter etter mange år i prostitusjon.

Noen få derimot, omtaler det hele i mer positive ordelag. En snakker om at hun var tidlig moden, tidlig utvikla. Hennes seksuelle debut 13 år gammel med en 16 år gammel gutt var positiv. At prostitusjonen også kunne være en arena for utprøving av seksualitet for henne, ville ikke forundre meg. Hun er også den eneste som på en utvetydig måte omtaler prostitusjon som all right. Hun sier

hun er oppvokst i et fritt hjem – og hadde mye erfaring før prostitusjon. Hun har aldri hatt rusproblemer.

Jeg hadde vært borti det meste, for å si det sånn... altså jeg mener og det skal jeg innrømme at hvis jeg er ute på en pub en kveld, så har jeg ikke noe imot one-night-stands jeg.

Det har ikke gjort noe med mitt forhold til mannfolk – jeg har et suverent seksualliv.

Det er pengene jeg er der for, men altså jeg mener hvorfor ikke ta med seg det man kan når.....

”Hekta på komplementer”

To av kvinnene forteller at de også kunne kjenne at de fikk sjøltillit gjennom kontakten med prostitusjonskundene.

Jeg fikk tilbake sjøltilliten da, sammen med han. Jeg var liksom den fineste dama i verden og hva det ikke var for noe... Han fikk æren av å – hva skal jeg si a – av kamerata da, av å ha en ung jente tilgjengelig, for å si det sånn.

Jeg hadde jævlig dårlig selvtillit da, og så begynte jeg å ringe en sånn kontakttelefon vet du....og så spurte dem om hvordan jeg så ut og sånn, så sa jeg jeg er liten og nett og har faste pupper og jeg sa akkurat som jeg var da. Jeg har brune øyne og rødt hår og – og dem bare: åh kult og spennende og sånn, sa dem ...jeg blei liksom hekta på de komplimentene som jeg fikk gjennom telefonen, selv om dem ikke hadde sett meg, skjønner du det?

...for å føle meg attraktiv da, for å få bedre selvtillit, det var derfor jeg gjorde det altså, det var ikke noen annen grunn.

Noen eller noe hadde fratatt disse to sjøltilliten i utgangspunktet.

Penger, penger og atter penger.

Penger har alltid hatt stor betydning i prostitusjonen. Det er pengene og hva man kan få for de som lokker. Det er pengene som også gjør dette til den mest fordømte virksomhet i verden og til alle tider. Seksualitet er forbundet med kjærlighet i vår kultur. Seksualitet som en egen størrelse er vanskeligere. Den skal gis som en gave til noen, helst en spesiell. Den skal i alle fall ikke selges for penger. At den kan selges for penger, makt og goder i noen ekteskap, bestyrter oss ikke.

Ekteskapet er garantien for at det ikke kun er en handel og for at denne gaven ikke deles ut til mange.

For noen betyr pengene i prostitusjonen og de mulighetene pengene gir, mer enn den sannsynlige fordømmelsen. Avveiningene er ikke bestandig i bevisstheten, *kanskje jeg bare skal holde på en kort stund og ikke mange skal få vite om det heller*. Hos enkelte er smerten så stor at valget er opplagt.

Penger til rus

For mange av våre klienter går veien til prostitusjonen om rusmisbruket. Allikevel ville det være feilaktig å si at de er der bare fordi de ønsker penger til dop. For enkelte kan det være den alt overveiende forklaring. Men i de fleste tilfeller er det flere årsaksforhold som virker sammen. Hvor mange som har rusproblemer blant gateprostituerte vet vi ikke eksakt. I mitt materiale er det 8 av 10 som sliter med dette. Jeg har ikke noe vitenskapelig belegg for å si at mitt utvalg er representativt for alle i gateprostitusjonen, men vi har i en årrekke stipulert at ca. 80% har et rusproblem. Våre kollegaer i Bymisjonens prostitusjonstiltak og politiet har samme estimat. Det kan i beste fall være en kvalifisert gjetning.

8 av kvinnene i mitt materiale melder om store rusproblemer allerede i ung alder. De hadde en median rusdebut 12.5 år gamle. En har problemer med tabletter/alkohol, resten går på heroin. 8 stykker har vokst opp med rusproblemer i hjemmet. Kun en av de fikk sjøl ingen rusproblemer. Mens en av kvinnene som ikke hadde rusmisbrukende foreldre, starta 13 år gammel med speed:

Når jeg var 13 år så testa jeg amfetamin, stakk hjemmenifra og testa amfetamin og begynte å ruse meg veldig mye. Og havna kjapt i Oslo. ...Jeg har aldri skyldt noe av misbruket mitt på foreldrene mine, for det har jeg ingen grunn til. Jeg har liksom ingen ting negativt å si fra barndommen....

Hun mener sjøl det var trang til spenning og frihetsfølelse, og dernest at hun ble fort hekta, som var foranledningen til at det gikk så galt. Hun beskriver ellers en normal barndom og oppvekst. For de som hadde en bakgrunn med rus i hjemmet, fortøner situasjonen seg annerledes. Noen hadde lært tidlig:

Hun er alkoholiker, og har vært det i alle år. Hun var også det når hun gikk med meg, så jeg var vel full når jeg ble født. Trangen til rus begynte vel da.

Min far begynte å røyke hasj på meg når jeg var nesten fylt 14, og han begynte å skjenke meg når jeg var 12 Det er helt forferdelig.

Andre brukte rusen til å holde angsten fra livet:

Og jeg tenkte da hvor jeg blei misbrukt at det var jo en fin måte og sløve det hele på da...

...men det før 11 det husker jeg så lite av, men det etter 11 det husker jeg liksom, og da var jeg konstant rusa nesten. Da jeg var 14-15. Da gikk det skikkelig – da gikk det bare nedover hele tida. Da hadde jeg driti i alt..

For når jeg begynte å ruse meg så gjorde jeg det for å gløkke ting...men jeg trur på at det ødelegger huet mitt.

At rus kan gi en fin flukt og være den beste trøst, er det flere enn mine kvinner som har oppdaget. Men at den i lengden ofte gjør vondt verre, er vanskeligere lærdom. Alle kvinnene jeg intervjuet som hadde et rusproblem, sliter fremdeles. Anita har rusa seg i 27 år, mens Line er på jakt etter hjelp nå etter 4 år.

Penger til klær og fest

Stadig vekk dukker det opp historier i media om ungdom som prostituerer seg for ei ny bukse. Jeg har ennå ikke truffet noen som prostituerer seg bare for dette. Men jeg har truffet jenter som ved første anledning sier det. Så godt som alle har dypereliggende grunner for det de gjør som jeg har skissert opp tidligere. Men i mitt materiale kommer det fram hvilken glede noen kan ha av å ha penger mellom hendene. Penger gir makt og status for oss alle.

Det er rart de ikke reagerte på at jeg plutselig kom med klær som - jeg stjal og jeg, det måtte jeg jo gjøre. For jeg gikk ikke så mye på strøket. Så jeg måtte stjele klær og jeg. Og jeg kom med Levis-klær plutselig og sånt, og jeg hadde ikke fått et nytt plagg fra jeg fylte 12 år, så jeg hadde alltid hatt forferdelig gammeldagse klær....pluss at jeg ville hevde meg på en eller annen måte – jeg hadde angst i perioder, jeg turde gjerne ikke gå ut døren og sånn....

...venninna mi sa: nei det får ikke du lov til. For sier ho, da greier du ikke å slutte Du vet så gikk vi ut på nattklubb og sånt – du vet det var jo kjempegøy....

Spesielt det å komme på studio og jobbe, vi er så opptatt av ting... noen er helt ekstreme...leie seg leilighet på Aker Brygge og liksom betale 16 –17 000 i måneden...har du ikke råd til å kjøpe akkurat den bilen, så leier du den bilen....noen kan ikke ta t-banen og ikke trikken og ikke bussen...taxi hit og dit.... Penger betyr makt og frihet.

Penger i banken

Kari har klart å spare penger – mange penger. Ikke mange klarer det. Jeg har truffet noen få. De fleste har brukt opp pengene til rus – forbruk eller gjeldssanering. Kari har ikke rusproblemer. Hun har et lite barn å ta vare på. Når hun reiser inn til Oslo for å prostituere seg er ungen hos barnefaren. Hun lever to adskilte liv.

Jeg forbante meg på som jentunge at jeg ikke skulle ha så dårlig råd som mor hadde og det har jeg greid å holde. Min sønn på 18 måneder har en bankkonto mange ville misunt'n. Det er penger han aldri får vite om, før den dagen han skal etablere seg....

Hun forteller om en trygg oppvekst.

Så dårlig råd, men utrolig hjertevarme. Mat på bordet hadde vi hver dag. Jeg ville ikke ha bytta med noen. Ikke en sjel kunne jeg tenkt meg å bytte oppveksten min med. Jeg har hatt det så fabelaktig. Jeg har bare gode minner fra barndommen.

Å sikre seg og barnet sitt blir en livsoppgave for henne.

Deres tanker omkring prostitusjon i dag

Ingen av kvinnene som uttalte seg om det, tror at barne- og ungdomsprostitusjon er utbredt på prostitusjonsstrøket i dag. 8 av dem er fremdeles mer eller mindre aktive i miljøet. Som en sier:

Jeg tror faktisk ikke det er noen. Jeg vanker jo såpass mye rundt og er ganske våken, ikke sant. Så jeg ville fått det med meg....

To av kvinnene har gitt opp prostitusjon, men de gir ingen garantier for framtida. Alle har de sterke meninger om fenomenet. De fleste utsagnene er overveiende negative, noen er litt ambivalente, mens en uttaler seg positivt.

Typiske utsagn som går igjen:

Det er ekkelt da, fordi du veit at på en måte kroppen din blir brukt da. Men det er aldri sånn at det plager meg noe større enn at jeg tenker faktisk at mannfolk er de som er grisene. Men det er en skitten jobb da, i hver fall hvis du – ja, gjør det fysisk da..

Så de utnyttet jenter som ikke hadde penger, som var i en svak posisjon – småjenter – det var det de gjorde. Og vi skjønnte jo det at vi ble utnyttet, tror jeg

Ja, altså ikke bare det, men det fører så mye annet dritt med seg og, ikke sant, stort sett så klarer du ikke å gå på gata over lengre tid uten å rote deg borti enten alkohol eller stoff, det klarer du ikke altså...

Bare det å bli stående rett opp og ned på et gatehjørne her og bli vurdert opp og ned som et stykke kjøtt, ikke sant og bli funnet for lett ...det gjør ikke så veldig mye med selvfølelsen din altså.

...og hvorfor, når jeg har dårlig råd, hvorfor kan jeg ikke tjene penger på – sånn at jeg kan få god råd og begynne massasjestudio – for jeg kan jo skru av bryteren. Noen ganger så vil jeg det....

Ja, jeg synes det er grei skuring og har ingen planer om å gi meg foreløpig neidet var et avisoppslag, det finnes ingen lykkelige horer. Da ringte jeg inn og så sa jeg det at det er ikke bare ulykkelige heller.

Jeg håper at jeg har vist at det er mange veier inn i prostitusjon. Selv om det er fellestrekk ved både bakgrunn og motiver, er det 10 unike individer jeg møtte. Alle hadde sin egen historie og sine forklaringer på hvorfor det ble som det ble. At det er mange veier inn – kan tyde på at det vil være mange veier ut. Noen enkle håndgrep og metoder som vil gjelde for alle i prostitusjonen tror jeg ikke på. Individuelt sosialt arbeid – hvor hun får være i sentrum, ikke bare med sin erfaring fra gata, men også med alle ressurser hun har, en sosialarbeider som bryr seg og forplikter seg over tid. Da er det muligheter, for de som vil, ikke bare for Line:

...jeg håper på en bedre framtid egentlig...

Er alt foreldrenes skyld?

8 av kvinnene jeg intervjuet hadde vokst opp under forhold som var preget av oppbrudte familiebånd og hadde vært utsatt for mange forunderlige relasjoner. For noen var det mangel på grenser og omsorg som var dominerende. For andre var det det å ikke bli sett, bekreftet eller elsket som preget barndommen. Jeg har hørt historier om slitne mødre som etter en skilsmisse sitter igjen med flere barn som hun skal fø og fostre opp alene. Byrdene ble for store for henne. I sju av hjemmene ble barna tidlig oppmerksom på foreldrenes til dels betydelige rusproblemer. Noen sier de kom fra fattige hjem og har senere brukt det som en forklaring på prostitusjonsaktivitet. Uansett har flere av kvinnene tatt mye ansvar i familien sin. De ble tidlig voksne og måtte ordne opp både for søsken, foreldre og seg selv. Noen har vært utsatt for seksuelle overgrep. Det har satt sitt sterke preg.

2 av kvinnene derimot omtaler oppveksten som god på alle vis. De legger ikke noe av skylda på mor eller far. For alle var det mange ulike faktorer som førte til prostitusjon.

Våren 1998 ble jeg invitert til å holde et foredrag i Foreningen **Aksjon mot Narkomani**. Der hadde jeg den glede å treffe foreldre til rusmisbrukere. Mange av Pro Sentrets brukere har ønsket at

vi skulle ha kontakt med foreldrene deres – det har også vært vårt ønske. Der hvor det har vært mulighet for forsoning mellom foreldre og brukerne har vi forsøkt å bidra til det. Flere av de ansatte på sentret er selv foreldre og har ingen barn å miste. På møte denne aprilkvelden kom vi opp i en spennende diskusjon. Flere mente at ungene deres, etter flere år i misbrukermiljøet, hadde lært seg å fare med løgn og fanteri og var svært manipulative. Hvordan kunne jeg vite at de jeg intervjuet snakket sant? Skjønte jeg ikke at jeg ble lurt? De var nå tydelig lei av å bli framstilt som representanter for *dårlige hjem og dårlig oppvekst*. De hadde behov for å forsvare seg og ikke minst for å nyansere samfunnets fastlagte syn på at alle misbrukere kommer fra dårlige hjem. De mente jeg nok ville fått en annen versjon hvis jeg isteden hadde intervjuet foreldrene. Jeg er helt enige med dem, det er behov for å si at ikke alle har en dårlig bakgrunn. Det er på høy tid at flere foreldre forteller sin versjon av historien og da ikke bare hvor vanskelig det har vært å ha barn som misbruker, men hvordan de reellt opplevde at Hannes og Turids oppvekst var. Men mitt mål i denne undersøkelsen var ikke, og skulle ikke være, å finne fram til *sannheten* om kvinnenens barndom og oppvekst. Tvert imot var det deres subjektive historier jeg ville høre. Hvordan opplevde *nettopp hun* det? For det første er det ikke slik at alle i mitt materiale beskriver en tung og vanskelig oppvekst – selv om flertallet har hatt det problematisk. Jeg synes tvert i mot at kvinnene har et nyansert syn på hvordan det hele hang sammen. Noen ganger er det sogar vanskelig å få dem til å se, langt mindre si, at traumatiske opplevelser i barndommen kan ha hatt betydning for hvordan det gikk dem senere i livet. De er svært lojale mot foreldre eller de personene de er vokst opp med. De er mer enn villige til å påta seg skyld for at det gikk som det gikk. Oppsummeringsvis vil jeg si at det som preger dem er deres evne til å beskrive oppveksten på en nyansert og avbalansert måte. Kanskje tenderer det noen ganger mot en for stor lojalitet mot omsorgspersoner. Flere utviser stor forståelse for hvorfor mor eller far handlet som de gjorde. Selv om det har betydd at hun ble sveket og neglisjert.

8. Erfaringer med skole og hjelpeapparat

Kontakt med barnevernet:

Siden så godt som alle hadde vokst opp under vanskelige forhold, er det ikke å undres over at 9 av 10 hadde hatt en eller annen kontakt med det offentlige hjelpeapparatet, da særlig barnevernet. Halvparten hadde i oppveksten vært plassert på institusjoner som: barnehjem, fosterhjem, pikehjem, familiehjem, ungdomshjem, besøkshjem, Barnevernets Ungdomssenter. Den andre halvdel hadde hatt kontakt med barnevern gjennom samtaler, rådgivning, tilsyn, barnefordeling, barnevernsvakt og støttekontaktordning.

Ingen av kvinnene kan huske at hun ble spurt om hun prostituerte seg – noen nevnte det selv.

Skoleproblemer

Alle 10 rapporterer om skoleproblemer som resulterte i alt fra: obs - klasse, samtaler med lærere, rektor, rådgivere, skolepsykologer, helsetjeneste til utvisninger og overflyttinger til Statens senter for barne og ungdomspsykiatri og lignende. Flere rapporterer om dysleksi som en medvirkende grunn til at skolen ble opplevd som et mareritt. Mobbing, skoft og utvisninger var vanlig i fleres beretninger. To mener de var spesielt flinke på skolen, men på grunn av stor skoft, fikk de problemer. I tillegg til barnevern og skolemyndigheter hadde flere kontakt med politi, uteteam, prest, sosialkontor og kriminalomsorg.

Hvordan oppfatter de hjelpen de fikk?

Gjennom intervjuene kommer det fram en massiv kritikk av spesielt barnevernet og skolen som ikke så hvordan hun hadde det og heller ikke gjorde "noe". Det paradoksale er at selv om det offentlige satte inn mange tiltak og mange forskjellige sådanne, så er kritikken entydig:

...først så sklei jeg ut av skolen, og begynte liksom – ja, blei nervøs og problemer på skolen og begynte liksom å tisse på meg litt og røyke og alt det der; da begynte alt liksom og tok helt av. Ja, men hu gamle lærerinna mi på barneskolen, hun fanga det

opp da, men det var jo siste halvåret eller noe sånt på barneskolen, ikke sant. Hu hadde prata med mor mi, trur jeg. Og da hadde mamma sagt det at det var veldig opprivende og mye vanskeligheter hjemme og sånn da. Men så slutta jeg jo der og så blei det glømt liksom

Vi sto på røykehjørnet og røyka hasj og sånn da, men vi blei aldri fanga opp...

Nei, og det var jo det som var så gærnt, for dem skulle kommet inn for lenge siden, egentlig, for vi blei jo forsømt.

Nei, det var barnevernsvakta – dem blei vi tatt av noen ganger. Og dem kjørte oss hjem. Men det blei aldri rapportert. Nei dem tok oss med inn på et kontor på politihuset da, og kjørte oss hjem etterpå og prata med oss, trur jeg.... Dem kunne i hvert fall gått mye strengere til verks, sagt fra til skole, foreldre, prøvd å få stoppa det på et tidligere tidspunkt. For da hadde det vært mye lettere å fange opp, istedenfor når vi var kommet så godt i gang så...

Nei, Men jeg synes det er så rart også, for dem reagerte ikke, for jeg hadde aldri gym. Og jeg elska – jeg hadde gym, men jeg dusja aldri og aldri svømming. Da var jeg alltid sjuk, kom for seint eller skulka. Nei, da måtte jeg vise fram kroppen min, og den var jo merka, så det kunne jeg ikke. Dem ville sett at jeg hadde blitt misbrukt.

Og det var først da foreldra mine forsto at jeg var ute og kjøre – at dem forsto det ordentlig. Så de tok sjøl kontakt med barnevernet og spurte om bistand derfra, men det fikk de ikke, for de blei sett på som veldig ressurssterke folk som har penger og sånn.

Blei mobba for å være barnehjemsunge ...fordi jeg er ordblind. Og ergo så – og da blei du behandla som om du var dum...

Og bodde der og det er da liksom jeg synes hjelpeapparatet svikta da, for jeg mener når en 14 års gammel jente flytter hjemmenifra sammen med en gutt ...Men jeg mener - ja, nå var jeg kanskje verre enn veldig mange altså, men allikavel så synes jeg, ja, det ville jo virke liksom som jeg var gitt opp allerede da liksom ...

Jo, jeg var i obs – klasse, og vi hadde sånne møter – jeg var den yngste....jeg veit ikke om det var en sånn ruskonsulent eller hva det var for noeOg da var vi så pisse steine på hasj liksom –” kan vi ikke ha stearinlys a for det er så mye koseligere”, for at dem ikke skulle se øya våre, ikke sant. For dem hadde jo ikke peiling, ikke sant. Så jeg gikk i sånne møter da, det gjorde jeg.

Jeg synes at den gangen så kunne de umyndiggjort meg da altså og tatt meg ...

..utvisning. Det var liksom bare fy, fy og nå får du holde deg unna et par dager...det var deilig å få fri med skolens velsignelse liksom.

...og så hadde jeg vel prøvd å ta livet av meg med piller en gang, og da var det vel noen sånne psykologer inne i bildet. Men det var sånn 2 –3 samtaler og så –ferdig.

I hvert fall så burde læreren tatt noen samtaler og spurt om det var noe som plaga oss eller sånn, hva er det som skjer liksom.

Da hadde jeg strevd med barnevernet fra jeg var en 15 – 16 år .. dem har aldri, aldri stilt opp for meg, jeg veit ikke om det kanskje er fordi jeg fikk feil sosial – det var alle de barnevernsfolka jeg hadde som ikke stemte i det hele tatt – men takket være ...så fikk a meg inn på BUS til slutt, barnevernets ungdomssenter, og jeg bodde der en måned. Og jeg har aldri vært så glad i hele mitt liv, jeg hadde det så koselig der...

Dem gjorde ikke en dritt. Jeg bare gikk på samtale.

Nei, jeg følte meg svikta. Jeg skreik om hjelp nesten. Jeg ringte barn- og ungdomskontakttelefon hundre og ørtten ganger.... Jeg skreiv til og med i A-magasinet og ba om hjelp; jeg gjorde alt.

Ja, det beste som kunne ha skjedd var at jeg hadde havnet i et fosterhjem, det hadde vært fantastisk for meg.

...men det var hovedsakelig jeg som måtte styre alt samma, følte jeg. For det barnevernet var det ikke mye futt i da, dem satt mest der. Bare med handa i fanget. Jeg husker til og med jeg tok den derre FN`s konvensjon om barns rettigheter og klinte ned i bordet til dem. Men dem satt med henda i fanget i fire år, før dem skjønnte at ja, ja, det kunne jo hende noe trengte å bli gjort da... sånne bestemmelsespersoner burde ikke bare sitte der med fingern i håret og tvinne seg liksom, dem burde vite hva dem skal gjøre.

Det er ikke vanskelig som sosialarbeider å bli nedslått av så kraftig kritikk som disse kvinnene gir nettopp det sosialapparatet som er der for å ivareta barn og ungdom. Skolen får også sitt pass påskrevet. Kritikken mot den dreier seg om at det ikke var noen der som så hvor ille hun hadde det, som en så treffende sa:

Vi kom rusa stadig vekk og hasjpipene ramla ut av skoleveska vår og – så at dem har sett det – men de ville vel kanskje ikke blande seg opp i det. De mente kanskje at det får familien rydde opp i, men de burde tatt noen samtaler og spurt om det var noe som plaga oss eller sånn....

Skolen verken så eller fulgte opp i følge mine informanter. Hva da med barnevernet? Kritikken dreier seg både om at det ikke ble handlet og når først tiltak ble satt i verk, var de ikke adekvate. Vi får altså på pukkelen for ikke å se, ikke å lytte, ikke å forstå, ikke å handle og når vi setter i verk tiltak, er de ikke de rette tiltakene.

Barnevenslovens intensjoner lyder:

§ 3-1 lyder:

Kommunen skal følge nøye med i de forhold barn lever under, og har ansvar for å finne tiltak som kan forebygge omsorgssvikt og atferdsproblemer.

Barneverntjenesten har spesielt ansvar for å søke avdekket omsorgssvikt, atferds-, sosiale og emosjonelle problemer så tidlig at varige problemer kan unngås, og sette inn tiltak i forhold til dette.

Den enkelte sosialarbeider har også etiske prinsipper i sitt arbeid som er basert på verdien av selvrealisering.

Sosialt arbeids målsetting:

er derfor å fremme enkeltmenneskers og gruppers evne til å mestre og kontrollere sine egne liv og livsbetingelser, å ta vare på seg selv og å utvikle selvstendighet og evne til å fungere i fellesskap med andre osv.

Når både lovens intensjoner og sosialarbeiders yrkesetiske prinsipper er klare – hvorfor går det da så galt?

I 1995 fikk 28 185 barn hjelp av barnevernet, det vil si 25 pr. 1000 barn. Dette er mange barn.

Hva synes disse om den hjelpen de fikk? Jeg vet ikke, men er overbevist om at noen fikk adekvat og god hjelp. Allikevel kommer vi ikke utenom at kritikken mot oss er stor. Våre handlinger eller mangel på sådan har slik enorm innvirkning i unge menneskers liv. Noen av oss i referansegruppa for dette prosjektet hadde for flere år tilbake jobbet med barnevernssaker. Da vi leste kvinnenens intervjuer skal vi ikke underslå at vi fikk stikk av dårlig samvittighet for synder eller unnlattelsessynder overfor de vi hadde behandlet.

For å komme på offensiven og ikke la den dårlige samvittigheten ta innersvingen på oss, valgte vi å foreta oss to ting. For det første ønsket vi å ha en samtale med representanter for barnevernsbarna, så vi inviterte lederen i Landsforeningen for Barnevernsbarn, Nils Arne Berger til et møte. For det andre ønsket vi å samtale med noen utvalgte representanter for barnevernet i dag. På disse møtene ønsket vi å drøfte synspunkter rundt kvinnenens uttalelser, men ville legge vekten på hva vi trodde at kvinnene kunne hatt behov for av hjelp.

Møte med Landsforeningen for barnevernsbarn.

Møte med Nils Arne Berger var et hyggelig møte – han konkluderte med 3 viktige punkter som måtte være tilstede i møte med barnevernsbarn:

- 1) Medmenneskelighet – nestekjærlighet
- 2) Tverrfaglighet i barnevernet
- 3) Ikke gi opp folk – hjelp tar tid.

På tross av mange dårlige erfaringer med det offentlige hjelpeapparatet, kunne han suverent konkludere med at: *Vi jobber med barnevernet og ikke mot det.*

Møte med barnevernet

Møte med ansatte i barnevernet var også et givende møte. Jeg hadde forsøkt å innkalle representanter både for den kliniske siden og forskersiden. De som hadde anledning til å komme var:

Tyrili v/Asbjørn Solevåg
NOVA v/ Mona Sandbæk
BUS v/ Sven A. Oving og Liv Sandegren
Bakkehaugen Ungdomshjem v/ Turid Olsen
Oppegård Barnevernskontor v/ Anne-Beth Brekke Tvedt
Pro Sentret v/ Margareth Isachsen og Astrid Lindgren

De viktigste spørsmål som ble drøftet var:

- 1) Er prostitusjon et tema for barnevernet – hvis ikke hvorfor?
- 2) Barnevernets utfordringer i dag når det gjelder unge jenter på drift – hva trenger de unge jentene?
- 3) Har den nye barnevernsloven endret vår praksis overfor denne ungdomsgruppa?

Tidlig i diskusjonen kom spørsmålet opp om hvordan man definerte prostitusjon når det gjaldt disse ungdommene. Jeg stussa over spørsmålet fordi jeg ikke hadde diskutert definisjoner med respondentene overhode. Underforstått tok vi for gitt at vi begge visste hva vi snakket om. Alle kvinnene var helt tydelige på hva de selv mente var prostitusjon og hva som var deres debut. De hadde nitide og detaljerte beretninger. De husket godt den første turen. Historiene var også helt i overensstemmelse med historier jeg hadde hørt utallige ganger før, så det falt meg ikke inn å problematisere om dette var prostitusjon eller ei, og hvorfor noe annet ikke var. Det kunne ha vært interessant å hatt en diskusjon med enkelte rundt dette. Dessverre glapp muligheten.

Når det gjelder spørsmål om prostitusjon er et tema i hjelpeapparatet i dag, kan jeg med noen få unntak slå fast at det er det ikke. Ingen av kvinnene jeg intervjuet ble stilt spørsmålet. Mange andre gir uttrykk for det samme. Jeg får stadige tilbakevendende historier om institusjoner som alle venter på at "andre" skal ta opp problemet. Noen mener at deres institusjon ikke er egnet til sånt, andre mener dette er et tema for eksperter, og atter andre mener vi vil komme til å stigmatisere de unge ved å ta det opp. Til dette vil jeg innvende at vi kan komme til å gjøre større skade ved å la tema ligge. Vi signaliserer derigjennom at dette tema ikke tåler dagens lys. Vi nører opp under samfunnets syn på at dette er skittent og skambelagt. På denne måten kan det bli en ekstra bær for henne, slik kvinnene i mitt materiale så detaljert forteller om. Noen gruer seg til å snakke med de unge om det fordi de sjøl har et uavklart forhold til tema. Dette holder ikke som unnskyldning i lengden. Vi plikter å ta opp og gjennomarbeide våre egne holdninger. Kanskje det kunne være lurt å starte med å avdramatisere det. Prostitusjon er ikke så spesielt at vi ikke kan snakke om det. Det er ikke så komplisert som vi ofte tror. Sosialarbeideren må heller ikke i alle saker som innebærer overgrep og prostitusjon, bidra til at de blir "gjennomarbeidet" der og da. Vi kan ofte bli for overivrige i å sette ord på hendelser, tanker og følelser for klienten. Vi tror at vi må sørge for at hun kommer til bunns med saken hvis vi tar det opp. Slik fungerer jo ingen mennesker – vi er stadig i prosess i livet og må ha muligheten til å gå i vårt eget tempo. Noen ganger kan det være tilstrekkelig at forhold kommer opp i lyset så trollet sprekker, men det er ikke dermed sagt at all helbredelse må skje umiddelbart. Kanskje noen til og med går gjennom livet uten den optimale helbredelse – og allikevel kan mene at de har et meningsfylt liv. Det er viktig at klienten får "eie" sin egen incest eller prostitusjon. Enkelte undersøkelser kan tyde på at unge sjøl mener de "gir fra seg" sine traumer og at ekspertene overtar den. De eier dem ikke sjøl lenger, og det oppleves ikke alltid som godt. Når Line snakker om sin stefar som forgrep seg på henne på denne måten:

Men nå har vi klart å ordne opp i det. Jeg holder`n på avstand.

Ja, så er det Lines rett til å be om respekt for at den strategien hun har valgt er riktig for henne. Jeg kan alltid teste ut på en taktfull måte om hun virkelig står ved sin strategi, men så er den hennes. Ved at vi stiller spørsmål om incest eller prostitusjon, gir vi i det minste klienten anledning til å snakke om det og bearbeide det hvis det er hennes ønske.

Til diskusjonen om hva de unge trenger, kom vi ikke utenom diskusjonen om et mulig paradigmeskifte i barnevernet fra å være et ekspertvelde til brukervedvirkning. Spørsmålet blir

ikke utelukkende hva vi tror og mener er best for den enkelte, men hva hun tror han være til hjelp for henne. Både foreldre og de unge selv skal nå være med som deltakere i barnevernsprosessen. Hvilke tiltak kan være med på å gi kontrollen, makten og mulighetene tilbake til klienten slik at hun blir i stand til å utvikle sitt eget liv positivt? Ingen av kvinnene jeg snakket med, beskrev prosessen slik. De opplevde tvert imot sjelden å ha blitt hørt eller spurt.

I intervjuer med folk som har vært i befatning med hjelpeapparatet, legges det ofte sentral vekt på den ene eller de få gode relasjonene de har hatt til enkelte hjelpere. Som Nils Arne Berger sier i boka **Løvetannbarn:**

Lykken for meg var at jeg ble kjent med Ragnhild Thomas, ei flott dame som jeg knytta meg sterkt til... Alle barnevernsbarn skulle hatt sin Ragnhild.

Dette er allmennmenneskelig og temmelig opplagt. Da synes vi at vi får hjelp og at noe skjer. En ting er at den gode relasjonen ofte er en forutsetning for at tiltakene skal virke attraktive, men muligens er det slik at selve relasjonen kan virke helbredende i seg selv. Dette faktum er utnyttet dårlig i den profesjonelle omsorgen i dag. Stadig skiftende voksenkontakter forsterker erfaringene med brutte relasjoner. Det offentlige apparatet er preget av brutte relasjoner. Få om noen varer ved.

Et annet element vi påakter for lite, er tidsaspektet. Vi har organisert oss slik at det er nesten umulig å følge klientene våre over år. Som en så treffende sa: *de unge trenger det som vanlige foreldre gir.* Men det mest åpenbare med gode foreldre, er at de varer ved. Utfordringen blir å organisere oss slik at sosialarbeideren kan ta et forpliktende ansvar for de hun skal hjelpe. Hvordan lage systemer som gjør at ungdom følges over tid? Allerede i undersøkelsesfasen i en sak, blir vi presset for tid. Disse sakene skal i følge den nye barnevernloven, være ferdige i løpet av 3 måneder. Da skal man konkludere med tiltak eller henleggelse. Dette medfører liten tid til å bli kjent (relasjonsbygging), motivering og til å skaffe den hjelpen ungdommen selv ønsker og trenger. Slike knappe tidsfrister medvirker til dårlig sosialt arbeid og tjener ikke klientens beste. Kanskje tidsfristene må nyanseres mer? Uansett må vi se på relasjoner, ansvar og kontinuum som viktige aspekter i et rehabiliteringsperspektiv.

Jeg tror på det forpliktende ansvaret sosialarbeideren må ha. Vi må nok bli modigere til å handle og ta ansvar for våre handlinger. Det er i dag for lett å skjule seg bak pulter, kontorer, institusjoner og lovverk. Mon tro om ikke et forpliktende personlig ansvar står i motstrid til slik vi forstår den

profesjonelle hjelperollen i dag? Allikevel er det en realitet at vi trenger både mer opplæring og opptrening i hva et forpliktende ansvar skulle innebære.

Kort summert vil følgende punkter være nødvendige som utgangspunkt for å kunne gi en hjelp som de unge jentene trenger:

- Se den enkelte som aktører i sitt eget liv
- Bygge opp gode relasjoner
- Mer tid
- Et forpliktende personlig ansvar over tid
- Ikke la oss "skremme" av prostitusjon
- Motstå beslutningsvegring
- Komme inn på et tidlig tidspunkt

9. Fokus på kunden

**det er alltid luderen
der har det verst
siger de**

**det må være forferdeligt
ydmykende
at blive betalt for det
siger de**

og betaler for det

Nina Lis

Visste han?

En person jeg møtte sa: ”De som kjøper unge uten å ta høyde for alderen, er ganske sjuke”.

Er de det? Vi skal se nærmere på dette men først spurte vi kvinnene om de trodde kunden visste at hun var mindreårig. Meningene var delte:

Ja, garantert, ja. Alle som gikk der nede var mindreårig, eller helt på grensa i hvert fall....

Ja, ja helt klart. Fordi at når vi kom ut til han, den måten – han kunne jo omtrent gjøre alt med oss uten at vi protesterte, for vi trodde at sånn skulle det være liksom. Han fikk jo lov til alt, det at vi var der fra kvelden og helt til morran, og da kjørte`n oss til toget og sa ha det bra.... Så han var kjempelykkelig over at han hadde funnet to sånne idioter som ikke visste noe.

Ja, altså jeg så jo veldig , veldig ung ut da jeg var ung da. Jeg så veldig ung ut, så det er klart han så det. Og jeg fikk veldig mye penger den gangen i forhold til hva en suge-tur var verd da Og det er veldig, veldig stor etterspørsel etter unge jenter da.

De som stopper for meg, de vil ha unge...dem pleier å tippe at jeg er skolejente ofte, veit du...jeg er veldig liten og spinkel i beinbygging og sånn.... Jeg får veldig fort turer

fordi jeg ser så ung ut, jeg gjør det... Mange ganger blir dem så utrolig skuffa når jeg har sagt at jeg er 20 år eller noe sånt.

Jeg tror vi pleide å påstå at vi var 16...men vi var veldig populære, vi var det.

...så voksen ut, nei jeg vet ikke, men jeg tror ikke han forsto at jeg var under 16 altså, det tror jeg ikke

Han hadde trodd jeg var en 18–19 år jeg fortalte`n da hvor gammel jeg egentlig var ... det var han helt i hundre over faktisk. Jeg husker det veldig godt og han var så ivrig - da fikk jeg 500 kroner i tillegg...

Han visste det nok helt sikkert. Jeg trur de fleste vet hva den seksuelle lavalder er. De som stoppa, det var enslige menn med lyst i blikket.

...jeg veit ikke jeg, jeg er vel et sånt sex-symbol for både han og kamerata, så hvis det er i manko så er det bare å gå dit...Han hadde vel glede av det, det er ikke hver dag en 15 åring henger seg på en så gammel mann....

.. var jo sterkt sminka og gikk i miniskjørt og nei, det var jo noe helt grotesk – det er ingen horer som ser sånn ut liksom... men jeg må jo si det at når vi ikke hadde pupper eller noe sånt, så må dem jo begynne å lure.

Disse kundene har i realiteten begått en straffbar handling etter norsk lov og kunne blitt straffet med fengsel inntil 5 henholdsvis 10 år.

På -70 tallet var Stenersgata viden kjent som et sted de unge jentene gikk. Tre av kvinnene jeg intervjuet debuterte der. Det er lite trolig at kundene var de eneste som ikke visste at hun var så ung!

Ulike definisjoner og forvirrende aldersgrenser

Vi definerte prostitusjon slik:

Prostitusjon foreligger når minst to parter kjøper respektivt selger seksuelle tjenester mot (vanligvis) økonomisk vederlag – noe som utgjør en forutsetning for den seksuelle tjenesten.

I vår definisjon av prostitusjon legger vi vekt på at det handler om to parter, ikke bare selger, men også en kjøper. I det nye forslaget til seksuallov som nå er ute på høring, foreslår man en legaldefinisjon av prostitusjon slik at kjøper synliggjøres. Det er bra. Det er på høy tid å bryte ned idèen om at prostitusjon kun er synonymt med kvinner som selger sex. Kunden som den største aktøren på markedet skal ikke lenger være usynlig. Svensk forskning anslår at det går 50 kunder på en selger.

Når det gjelder barneprostitusjon ble det på ”**World Congress against Commercial Sexual Exploitation of Children**” som ble holdt i Stockholm august 1996, tatt utgangspunkt i FN’s definisjon av barneprostitusjon:

Child Prostitution is the act of engaging or offering the services of a child to perform sexual act for money or other consideration with that person or any other person.

Vi ser at denne definisjonen skiller seg vesentlig fra den definisjonen vi bruker på de over 18 år. Definisjonen framhever de som organiserer eller tilbyr barn og de som kjøper dem. Den omhandler således kommersialiteten og etterspørselen. Barna eller de unge er ikke en aktiv part. Riktignok er barnet deltaker i seksuelle handlinger, eller blir brukt i seksuelle handlinger, men barnets rolle er av en helt annen karakter enn prostitusjon mellom voksne. Dette er forståelig når man vet hvordan barn og unge rundt i verden ”tvinges” av mellommenn/kvinner til å delta i prostitusjonsindustrien. Det er riktig å sette fokus på etterspørselsiden i denne trafikken. Vi snakker ikke om likeverdighet mellom to parter når det gjelder barneprostitusjon. Men definisjonen utelukker enhver subjektivitet fra selgers side – dette er ikke uproblematisk. En 17 åring har et annet bevissthetsforhold til sine handlinger enn et barn på 10. Kvinnene jeg intervjuet er eksempler på det. Å ha en seksuell lavalder på 16 år og samtidig si at man er barn fram til 18, slik som FN definerer det og slik Norsk barnevernlov definerer det, kan virke forvirrende. Under diskusjonene om ny seksuell lavalder må aldersgrensene avklares. Skal den vanlige seksuelle lavalder også gjelde i prostitusjonen eller skal vi lage en egen aldersgrense på 18 år slik vi har det i Skandinavia for øvrig? Vi er tilbøyelig til å ønske det siste.

Norsk kundeforskning

De siste 10 årene er det i Skandinavia forsket en del på hvem som kjøper sex og hvorfor. Det er også skrevet alt fra vitenskapelig baserte hovedoppgaver og prosjektrapporter til avisartikler om hva som nytter og bør gjøres for å få kundene til å la være å kjøpe sex.

I 1989 kom Annick Prieur og Arnhild Taksdal med boka **Å sette pris på kvinner – Menn som kjøper sex.**

De fant ut at 13% av norske menn har kundeerfaring. Av disse var det hele 80% som bare hadde kjøpt sex i utlandet. Kun 2.4% av den mannlige befolkning over 15 år (ca. 40 000) har kjøpt sex i

Norge. Kundene befinner seg i alle aldersgrupper, yrker, sosiale lag og i alle landsdeler. Forfatterne deler opp kundene i 3 kategorier:

De enslige (44%) Alder: 25 – 64: Disse preges av avstand, angst og hjelpeløshet overfor kvinner. Kjønnskjøpene kan være en flukt fra prestasjonskrav, og fra konfrontasjoner med egen utilstrekkelighet eller mislykkethet, De enslige er gjennomgående mer aktive kunder og de dominerer kjernegruppa. En stor del av gateprostitusjonen holdes oppe av enslige, men også de eldre ektemennene står for mange turer.

De eldre ektemennene (24%) Alder: 42 – 63: Ønsker seg et seksualliv, men har det ikke. Helst vil de ha et nært seksuelt forhold til kona. De går til prostitusjonen med et vell av ønsker om nærhet, ømhet og gjensidighet. Har i utgangspunktet problemer både med den manglende gjensidigheten og samvittigheten overfor kvinnene i prostitusjonen og overfor kona.

De unge ektemennene (32%) Alder: gjennomsnitt 33: Har et seksualliv de stort sett er fornøyd med, er mer seksuelt aktive hjemme enn sine jevnaldrende ikke-kunder. De vil ha noen avgrensede tilleggsopplevelser i prostitusjonen. De plages ikke av dårlig samvittighet – deres avveininger går mellom gevinster og omkostninger for dem selv. De har en sterk evne til å leve i illusjonen, til å bestemme fritt hvordan de vil oppleve kjønnshandelen.

(gjengitt i foredrag av Inger Johanne Barth, Pro Sentret 1996)

Kundeforskningen i Norden har bidratt til at etterspørselsiden i prostitusjonen har kommet tydeligere fram. Vi har fått et klarere bilde av hvem han er og hvorfor han kjøper sex. Kvinner som etterspør sex vet vi foreløpig lite om. Vi vet også mindre om de som etterspør sex kun fra de unge.

Prostitusjon har lenge vært identisk med kvinner som selger sex. Dessverre tror jeg det er slik fremdeles. Den prostituerte kvinnens handlinger har klebet ved henne som person, mens kunden har sin identitet helt andre steder enn knyttet til sexkjøpet. Hun bærer stigma – han forblir usynlig. Selv om kundeforskningen har trukket ham fram i lyset, er de samfunnsmessige innsatser og tiltak rettet mot henne. Når vi foreslår å rette søkelyset på ham, merker vi en uforstand og oppgitthet. Dette gjorde seg gjeldene under forskningsprosjektet: **OL og kjønnsmarkedet** hvor kriminolog Kirsten Frigstad forsøkte å rette søkelyset mot etterspørselen i forbindelse med et slikt stort arrangement. Hun ble sterkt kritisert og latterliggjort i media for sin vinkling. De ville at hun skulle finne *horer*. I 1997 da Oslo kommune bevilget 90.000.- kroner til en **Opplysningstelefon for menn som kjøper sex**, var overskriftene i media *Horekunder får trøst*. Hensikten med dette tiltaket var:

- Innhenting av kunnskap om etterspørerne
- Informasjon om HIV og andre seksuelt overførbare sykdommer
- Hjelp med ensomhets-, relasjons- og seksuelle problemer.

Å skaffe seg mest mulig kunnskap om kjøperne og slik få bedre grunnlag for utprøving av nye tiltak var målet. Indignasjonen over tiltaket var stor. Horekunder skulle fordømmes, ikke samtales med. Det var en moralsk forargelse over å bruke offentlige midler til en dialog med kunden. Forslag på kriminalisering av kundene kom opp.

Hvem kjøper de unge?

Kvinnenes beskrivelser av kundene de møtte, stemmer ikke helt overens med det fiendebilde de fleste av oss har når vi tenker på horekunden, i særdeleshet de som kjøper sex av mindreårige. Han stemmer heller ikke helt med det bilde vi har av pedofile som reiser til Thailand eller Cuba for å kjøpe barnesex der. Heller ikke ser vi for oss den belgiske ”pedofile” barnemorder Marc Dutroux. Vi vet altså noe om hvem kundene generelt er, men hvem er disse mennene som kjøper av de unge? Jeg tror det er helt påkrevet å rydde opp i noen begreper og definisjoner for å klargjøre hva vi snakker om. Alle som kjøper sex av mindreårige er ikke pedofile og alle pedofile er ikke horekunder eller mordere. De siste års medieoppmerksomhet rundt pedofili, barnesexturisme, barneprostitusjon, handel med og overgrep mot barn har på den ene siden avslørt hvilke uhyrligheter barn er utsatt for. Temaene er satt på dagsorden og det er bra. På den annen side har media skapt svært forenklete bilder av overgriperen, kunden, den pedofile. Disse bildene kan være gode å ha for å holde interessen og raseriet oppe, men kan være farlige og i beste fall uhensiktsmessige når vi skal iverksette tiltak for å hindre eller stoppe trafikken.

De som kjøper sex av mindreårige, er ikke kun personer som har seksuell preferanse mot barn. Vi antar at disse er i fåtall. Vi har erfaring for at for de fleste prostitusjonskunder, er det ikke avgjørende at den som selger er barn eller ungdom, men at de som selger sex er tilgjengelige. Kanskje det er viktigere at vedkommende som selger er ”ny” på markedet, enn at de er unge. Denne gruppen misbruker barn og unge fordi de i utgangspunktet er prostitusjonskunder:

Although some children are prostituted by and/or specifically for paedophiles, the vast majority of child prostitutes are integrated into the mainstream sex industry which serves all those who wish to purchase commercial sex, rather than working in some isolated `marked niche` which caters solely to the desires of paedophiles and preferential abusers....Any group which represents a source of demand for commercial

sex can therefore be assumed to supply a significant number of child sex exploiters, many of whom will be situational abusers. They sexually abuse children because they are prostitute-users....

Sitatet er hentet fra **The Sex Exploiter** utgitt på **World Congress against Commercial Sexual Exploitation of Children** august 1996. Rapporten deler kunder inn i det de kaller: **Situational, preferential and paedophile users.**

The Situational users innebærer både de som ubevisst kjøper unge fordi de er ute etter å kjøpe sex og de som bevisst kjøper unge fordi det er det som er tilgjengelig i øyeblikket.

The Preferential user er de som foretrekker unge som har nådd puberteten.

Paedophiles derimot står for seksuell tiltrekning til barn som ennå ikke er kommet i puberteten, altså ca. 12 år. **The Sex Exploiter** beskriver det slik:

The term paedophile is a clinical one, used to refer to an adult who has a personality disorder which involves a specific and focused sexual interest in prepubertal children. Though the majority of paedophiles are male, female abusers are not unknown, and though some paedophiles have a focused interest in either female or male victims, others have no consistent gender preference.

I den tiden jeg har holdt på med denne forskningsoppgaven, har jeg vært spesielt oppmerksom på medias omtale av overgrep mot barn. Hele høsten –97 og våren/sommeren –98 har det vært skrevet mye om det i avisene, og nesten uten unntak har betegnelsen pedofili blitt brukt i disse sakene selv om barnet var over 12 år og overgriper i noen tilfelle ikke var pedofil. Hva vet vi om pedofili i dag? Sexolog Thore Langfeldt uttaler til Morgenbladet 6/9-96:

For det første definerer vi pedofili som seksuelle handlinger mot barn som er under 12 år. Så er det vanlig å dele de pedofile inn i undergrupper. Den første består av de som utøver seksuell aggresjon, sadisme og voldtekt. Den andre utgjøres av fetisjister som bruker barn som et objekt og som gjerne er fiksert på en alder. Den tredje gruppen består av de som blir forelsket i barn, en umoden kjærlighet hvor seksualitet ikke er det primære. En fjerde gruppe bruker barn seksuelt bare når de befinner seg i en konfliktsituasjon, for eksempel ved depresjoner. Det kan blant annet dreie seg om blotting eller berøring.

Den femte gruppen er menn som masturberer sammen med unge gutter i 12 – 16 års alderen. Dette er det som kalles pedasteri. Det kan være en form for umoden homoseksualitet.

Våren –98 inviterte jeg meg til en samtale med Atle Austad, psykolog på Institutt for klinisk Sexologi og Terapi. Han har jobbet mye med terapi overfor pedofile. Han beskriver de pedofile slik:

Alle preges av stor usikkerhet. De er redde for å sjekke jevnaldrende fordi de er redde for å bli avvist og for at det kan bli stilt krav til dem. De er ofte ensomme med dårlige relasjoner til andre voksne. Noen pederaster derimot kan ha begynt med å tenne på barn uten at de har levd dette ut før barnet har blitt ungdom. De er redde for å sjekke en jevnaldrende, men en 13 –14 åring stiller ikke krav og han taper ikke kontroll, da blir det lettere å kjøpe en som tilbyr seg.

Selv om vi vet at pedofile kan kjøpe barn, ser vi det svært sjeldent i Norge. I land som Thailand og Cuba derimot er dette utbredt. På en studietur i Thailand en del år tilbake, ble vi slått av hvor åpenbar denne trafikken var. Bokstavelig talt vasset vi i eldre hvite menn sammen med unge thailandske barn.

I tillegg til pedofile og pederaster finner vi, i følge Austad, at mange menn har seksuelle problemer, menn som sliter med sex i forhold til andre voksne, sliter med det å bli stilt krav til, med egen utilstrekkelighet og behov for bekreftelse. Kundeforskningen i både Norge og Sverige bekrefter at mange kunder har slike problemer. At noen av de også kjøper unge under 18 år er høyst trolig. De slipper en masse forventninger, de blir akseptert, de betaler når de går, betaler avlat. Det blir mindre sjans for å dumme seg ut, lettere å få det til og ikke farlig med for tidlig sedutløsning, noe som faktisk også er i selgers interesse. En 13 åring har ikke forventninger til hans seksualitet, mens en eldre kunne hatt det.

Mannlig kommunikasjon?

Mon tro om ikke prostitusjon også er en del av en mannlig kommunikasjonsform? På studiebesøket i Thailand hadde det slått meg hvor viktig denne form for kommunikasjon mellom menn var. Scenariet var en bar i Pattaya, mange hvite menn rundt et opphøyd platå hvor det ”dansen” nakne, vakre Thailandske kvinner. Jeg hadde god tid til å observere og plutselig slo det meg at mennene var mer opptatt av hverandre enn det som foregikk på scenen. Hver gang en mann fikk spesiell oppmerksomhet fra en av danserne, var blikkene og holdningen fra de andre mennene viktigere enn oppmerksomheten fra henne. Hun var viktig for ham fordi hun ga opphav til alle de usynlige anerkjennende nikkene fra de mannlige gjestene.

Ungdom som sexsymbol

At hun i tillegg er ung, minsker ikke hans status i enkelte mannemiljøer. Som en av kvinnene sa: *han får æren av å ha en ung jente tilgjengelig.*

Vi lever i en kultur som dyrker ungdom som seksuelle objekter. At Karis første kunde *ble helt i hundre* da han fikk vite at hun var 14 år, var faktisk verken Kari eller jeg overrasket over. Vi er vant med å tenke at unge jenter er populære. At kvinners markedsverdi synker hurtig med økende alder, vet vi.

Kun situasjonsbestemte kjøp?

Selv om noen menn får et *kick* av å vite at hun de kjøpte var mindreårig, gjelder dette ikke alle menn. De fleste menn har en innebygd sperre både mot å kjøpe sex og mot å forгриpe seg på de unge. Allikevel forteller mine respondenter at noen menn både kjøper sex og de kjøper av mindreårige. Selv om vi ikke vet, er det fra kvinnes beretninger tegn som tyder på at de fleste kundene de traff, var det vi kan kalle situasjonsbestemte kjøp. Noen var ute etter å kjøpe sex og hun var tilgjengelig – at hun var 15 år vet han fremdeles ikke. Andre var ute etter å kjøpe sex og var så heldig å treffe ei ung jente. Atter andre bare måtte når ei så ung og deilig jente tilbød seg. Men hva med de som oppsøkte Stenersgata – hvor man visste at ungdom prostituerte seg? Dette kan tyde på at noen prefererte unge. Det slående var at ingen av kundene noen gang spurte om hennes alder. Som Anne sa: *...når vi ikke hadde pupper eller noe sånt, så må dem jo begynne å lure.* Hvis han var usikker, hvorfor spør han da ikke? Kan det tyde på at noen gjorde det med overlegg? Sjansen for at han lukker øynene for det som skjer, kan være større enn at han faktisk går ut og etterspør barn og unge. Kan det videre tyde på at våre moralkodekser mot å kjøpe unge jenter er for dårlig? Nødvendigheten av å trekke kundene mer inn i prostitusjonsdebatten skulle være åpenbar. Vi bør i årene framover gå dypere inn i problematikken rundt etterspørselen av sex, både kunder som etterspør generelt, men i særdeleshet de som etterspør barn og unge. Internasjonalt vet vi at det fins et marked for sex med mindreårige. Sporadisk dukker dette også opp i Norge. Vi har ingen indikasjoner på at slik etterspørsel er organisert i Norge i dag. Allikevel har den rivende teknologiske utviklingen gjort det mulig for stadig flere å få tilgang til barnepornografi. Markedet har eksplodert. Grenser blir flyttet og vi ser en utvikling som ikke lover bra for framtida. Hvordan vi skal møte dette, er et brennaktuelt tema vi ikke kan nøle med å sette på dagsordenen.

Barn og unge i prostitusjonen

• En undersøkelse om unges vei inn i prostitusjonen

Liv Jessen, avdelingssjef

Sammendrag av rapporten ”Ung prostitusjonsdebut”

Denne forskningsrapporten ble lansert til jubileumsseminaret og foreligger som egen rapport. Kan fåes ved henvendelse til Pro Sentret.

Målsettingen med undersøkelsen var:

Vi ønsker å belyse omstendighetene rundt tidlig prostitusjonsdebut – for på den måten å foreslå tiltak som forhåpentligvis kan forebygge.

Vi intervjuet 10 kvinner som alle hadde debutert i prostitusjonen før de var 16 år. Bortsett fra debutalder, kan kvinnene sies å være representative for Pro Sentrets brukere men ikke for alle kvinner i prostitusjonen. Mannlig prostitusjon har ikke vært et tema for denne undersøkelsen.

Hva fant vi?

8 av kvinnene kom fra en belastet bakgrunn. Oppbrudte familieforhold, mangel på stabile omsorgspersoner, få grenser, mye rusmisbruk i hjemmet, utrygghet og svik preget oppveksten. 3 hadde blitt seksuelt misbrukt som barn. 2 av kvinnene forteller om en ”normal” barndom – hvor mor og far *ikke er å lastes for noen ting*. For alle ble prostitusjon en realitet i ung alder. De debuterte 14.5 år gamle. Dette var kvinner som var tidlig ute med det meste, både seksuell debut og rusdebut ligger langt under det som er vanlig for jenter i deres alder.

Kvinnene oppgir mange og sammensatte årsaker til at det gikk som det gikk. Noen opplevde prostitusjon som ”løsningen” på en vanskelig tilværelse. Det kunne være et rop om hjelp – et ønske om å bli sett, bekreftet og kanskje elsket? Andre søkte spenning og frihet, mange så det som eneste mulighet til å skaffe penger til rusmidler. De oppgir mange og sammensatte grunner for at det ble som det ble. Mange av kvinnene hadde tidlig tatt mye ansvar i familien sin, ansvar som var tungt å bære for ei ung jente.

Det offentlige hjelpeapparatet kom tidlig inn i livene til 9 av dem. Selv om flere tiltak ble satt i verk, opplevde ingen av kvinnene at de fikk hjelp. Kritikken mot hjelpeapparatet er massiv. Ingen kan huske at de noen gang ble spurt om de prostituerte seg. Prostitusjon var et ikke-tema.

8 av kvinnene debuterte i et kjent prostitusjonsmiljø, mens 2 debuterte henholdsvis under en haiketour og hos en eldre mann i naboblokka. Prostitusjon kan således foregå hvor som helst, men de kjente

områdene synes å være tiltrekkende for ungdom i drift. Vi vet at ungdom prostituerer seg sporadisk i prostitusjonsmiljøene, men fant ingen indikasjoner på at vi har barneprostitusjon (under 12 år) i Norge.

Ingen av kundene forsikret seg om at hun var over den seksuelle lavalder. De som fikk vite at hun var yngre ble positivt stimulert av det.

Tiltak:

- Prostitusjonstiltakene og politi må ha som 1. prioritet å hindre ungdom i å få fotfeste i prostitusjonsmiljøene.
- De samme må sørge for at det ikke skapes nye ungdomsprostitusjonsmiljøer.
- Skole og barnevern må rustes opp til å se problemene rundt prostitusjon og de må våge å gjøre noe med det. De må videre:
 - se den enkelte som aktør i eget liv
 - bygge opp gode relasjoner med ungdommen
 - ha mer tid
 - komme inn på et tidlig tidspunkt
 - motstå beslutningsvegring
 - ta et forpliktende personlig ansvar over tid for den enkelte
- Under arbeidet med ny seksuallov må det vurderes om 18 års grense i prostitusjon er hensiktsmessig.
- Vi trenger forskning på hvem som etterspør de unge i prostitusjonen.
- Vi trenger forskning på forekomst av prostitusjon rundt i landet og mobiliteten.
- Det bør lages holdningskampanjer på at ungdom ikke er til salgs.

Siden det er mange veier inn i prostitusjonen, må det være mange veier ut, men:

”Det første som må veljast, er sjøl å ta valet”!

Hans Skjervheim

